

Saavutettavia kulttuurisisältöjä

Kulttuurin saavutettavuus –hankkeen loppuraportti

Turun AMK:n Taideakatemia toteutti Kulttuurin saavutettavuus -hankkeen vuosien 2012-2013 aikana. Hankkeen tavoitteena oli tutkia ja kehittää saavutettavuuden huomioon ottamista taiteen sisällön tuottamisen eri vaiheissa ja eri taiteen aloilla. Kulttuurin saavutettavuus -hanke oli jatkoa Turun Euroopan kulttuuripääkaupunkivuodelle 2011.

Sisällysluettelo:

s. 2	Kulttuurin saavutettavuus -hanke Turun AMK:n Taideakatemiaalla 2012-2013
s. 3	Kulttuurin saavutettavuus-hankkeen osaprojektit
s. 4	Saavutettavuus eri aistien avulla
s. 4	Pimeä kahvila ja aistityöpajat
s. 5	Taiteen kokijana näkövammaisen – Moniaistisen taiteen työpaja kuvataiteilijoille
s.6	Sirkusesitys TutuT
s.12	Kuvataide mielenterveystyössä, Taidelma - monialaista yhteisötaidetta
s.15	Sosiaalinen saavutettavuus – Oopperan uudet yleisöt
s.19	Tiedollinen ja tiedotuksen saavutettavuus
s.19	Selkokieli ja käyttäjäystävällinen typografia
s.20	Saavutettavat oheismateriaalit
s. 20	Saavu! Seminaari taiteen ja kulttuurin saavutettavuudesta
s. 21	Kulttuurinen saavutettavuus ja moninaisuus - Kohtaamisia
s.23	Esteettömyys
s.23	Hankkeen tulevaisuus

Raportin kirjoittamiseen ovat osallistuneet:

Venla Heinonen, Marika Leinonen-Vainio, Erika Adamsson, Susana Nevado, Maikki Säikkä, Mervi Rankila-Källström, Outi Hyytinen ja Jani Pihlajamaa.

Kulttuurin saavutettavuus -hanke Turun AMK:n Taideakatemiolla 2012-2013

”Jokaisella on oikeus vapaasti osallistua yhteiskunnan sivistyselämään, nauttia taiteista sekä päästä osalliseksi tieteen edistyksen mukanaan tuomista eduista” lausutaan YK:n ihmisoikeuksien julistuksen 27. artiklan ensimmäisessä momentissa. Myös Suomen perustuslaki edellyttää ihmisten yhdenvertaista kohtelua ja kieltää syrjinnän. Näin ollen tapahtumien, konserttien, näyttelyiden, esitysten ja palvelujen järjestäjillä - kaikilla kulttuuritoimijoilla - on velvollisuus huolehtia näiden oikeuksien toteutumisesta. Tämä lisää yhdenvertaista kohtelua ja on kaiken lisäksi hyvää asiakaspalvelua.

Hyvä saavutettavuus kertoo erilaisten yleisöjen tarpeiden huomioimisesta ja kohteen helposta lähestyttävyydestä, ja tarjoaa mahdollisuuden osallistumiseen ja elämyksiin yksilöiden erilaisista ominaisuuksista riippumatta. Saavutettavuus on yhdenvertaisuuden edistämistä. Se merkitsee kohteen helppoa lähestyttävyyttä kaikenlaisille ihmisille, ei pelkästään vammaisille, toimimisesteisille tai muihin erityisryhmiin kuuluville.

Yhdenvertaisuus ja saavutettavuus taide- ja kulttuurialoilla tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että tuotettaviin palveluihin suhtaudutaan asiakaslähtöisesti. Osallistumisen pitää olla kaikille mahdollista ja tähän voidaan vaikuttaa pieniä ja joskus yksinkertaisiakin asioita huomioon ottamalla. Tärkeää on, että myös taide- ja kulttuurialoilla otetaan huomioon helppo ja esteetön tiedon hankkiminen, liikkuminen, näkeminen, kuuleminen ja vuorovaikutus, joiden avulla saavutettavuutta voidaan lisätä.

Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemian vuosina 2012 ja 2013 koordinoima saavutettavuus- ja vapaaehtoishanke on jatkoa Turun Euroopan kulttuuripääkaupunkivuonna alkaneelle toiminnalle. Hankkeen tavoitteena oli saavutettavuuden huomioon ottaminen taiteen sisällön tuottamisen eri vaiheissa ja eri taiteen aloilla.

Hankkeen myötä siihen osallistuneet opiskelijat ja ammattilaiset ovat huomanneet, että saavutettavuus ei ole keneltäkään pois, vaan se voi tuoda kaikille jotakin lisää. Yhdenvertaisuus on lisääntynyt taiteenteon prosesseissa ja taidesisällöissä. Hankkeen tavoitteisiin kuului myös saavutettavuusajattelun liittäminen osaksi opetusta. Hankkeessa testattujen uusien toimintamallien ja projektien myötä niihin osallistuneet ammattilaiset ja opiskelijat omaksuivat saavutettavuusajattelun osaksi ammattitaitoaan.

Hankkeen aikana toteutettiin ennakkoluulottomia, uusia toimintatapoja kokeilevia kaikille saavutettavia esityskokonaisuuksia kuten Unissa kaikki oli selkeämpää -oopperaproduktio ja moniaistinen sirkusesitys. Lisäksi hankkeessa hyödynnettiin ja näytettiin monialaisen yhteistyön voimaa.

Hankkeessa toteutettiin vuosien 2012 ja 2013 aikana kuusi eri osaprojektia, joissa kehitettyjä menetelmiä kokeiltiin käytännössä. Taideakatemian saavutettavuusprojektin sisältöinä olivat yhdenvertaisuus, erilaiset (uudet) yleisöt, esteettömyys tilassa ja asenteissa, tiedollinen saavutettavuus, moniaistisuus, kulttuurilaitosten saavutettavaksi tekeminen ja saavutettavuuden huomioiminen työskentelytavoissa. Osaprojektien suunnittelussa ja toteutuksessa oli mukana asiantuntijaorganisaatioita ja -henkilöitä.

Hankkeen erinomaisena tuloksena voidaan pitää uusia avauksia ja näkökulmia kulttuuri- ja koulutusorganisaatioiden toimintaan. Saavutettavuusajattelun yhteiskunnallinen merkitys näkyy hankkeesta syntyneistä uusista kehityssuunnitelmista kulttuurin ja taiteen hyödyntämisessä mm. maahanmuuttajien ja mielenterveyskuntoutujien parissa tehtävässä työssä. Tämän hankkeen tulokset jäävät elämään yhteiskuntaan.

(Koulutusjohtaja Timo Tanskanen Saavu! Seminaarin avauspuheenvuorossa 28.11.2013)

Erityisen tärkeänä yhteistyökumppanina hankkeella oli Turun ammattikorkeakoulun Terveys- ja hyvinvointipalvelut -tulosalue. Yhteistyö mahdollisti aidon monialaisuuden syntymisen Taideakatemia kulttuuri- ja taideopiskelijoiden sekä terveyden- ja hyvinvointipalvelujen toiminta- ja fysioterapeuttioiskelijoiden kanssa.

Tässä raportissa käydään läpi Turun AMK:n Taideakatemia Kulttuurin saavutettavuus- hankkeen osaprojektit sekä kerrotaan niiden tavoitteista ja tuloksista. Seuraavissa kappaleissa käydään läpi saavutettavuusajattelua taiteen ja kulttuurin kentällä tarkemmin, sekä paneudutaan lyhyesti Kulttuurin saavutettavuus -hankkeen osaprojekteihin.

Kulttuurin saavutettavuus -hankkeen osaprojektit

Kulttuurin saavutettavuus -hankkeen suunnittelu alkoi Turun AMK:n Taideakatemiassa vuoden 2012 alussa, jolloin hankkeelle haettiin ja saatiin rahoitus Turku 2011-säätiöltä. Samalla hankerahoituksella Taideakatemialle siirtyivät myös Kulttuurivapaaehtoiset, joka kuitenkin päätettiin pitää omana kokonaisuutenaan.

Alusta asti suunnitelmissa oli kattaa hankkeen kautta mahdollisimman monia saavutettavuuden eri tasoja. Suurena tavoitteena hankkeella oli asennemuutoksen tekeminen opiskelijoiden ja henkilökunnan keskuudessa sekä saavutettavuusajattelun saaminen osaksi Taideakatemia opetussisältöjä.

Hanke päätettiin jakaa kuudeksi eri osaprojektiksi, joiden sisällöt pystyttiin saamaan suoraan osaksi opetusta.

Kulttuurin saavutettavuus -hankkeen osaprojektit olivat:

Saavutettavuus eri aistien avulla

Osaprojektissa tutkittiin ja kokeiltiin, miten eri taidemuodot voivat olla saavutettavia erityisesti näkö-, kuulo- ja tuntoaistien avulla. Osaprojektin alla järjestettiin kolme eri kokonaisuutta: Hankkeen avajaispahtuma Pimeä kahvila, Taiteen kokijana näkövammaisen – moniaistisen taiteen työpajat kuvataiteilijoille sekä moniaistinen sirkusesitys TutuT.

Kuvataide mielenterveystyössä:

Osaprojektissa pohdittiin, miten kuvataiteen avulla voidaan tukea mielenterveyskuntoutumista. Turun AMK:n kuvataide- ja toimintaterapeuttiopiskelijat suunnittelivat sekä toteuttivat yhteisötaidetyöpajoja yhteistyössä mielenterveyskuntoutujien kanssa. Yhteistyökumppaneina projektissa olivat ITU ry, Peltolan hoitokoti oy sekä Turun kaupungin psykiatrinen yksikkö.

Sosiaalinen saavutettavuus - Oopperan uudet yleisöt:

Osaprojektissa toteutettiin *Unissa kaikki oli selkeämpää* -oopperatuotanto, jonka ensi-ilta oli Turun Mikaelinkirkossa marraskuussa 2013. Projektissa oli tavoitteena tutkia ja toteuttaa eri keinoja uusien kohdeyleisöjen saavuttamiseksi. Tähän liittyen toteutettiin kyselytutkimus oopperan markkinointikeinoista yhteistyössä Turun yliopiston musiikintutkimuksen laitoksen kanssa. Tärkeänä keinona uusien yleisöjen saavuttamisessa olivat myös oopperan ympärillä toteutuneet yleisötyöpajat. Lisäksi ooppera oli hankkeen suurin ja viimeinen esittävän taiteen kokonaisuus, jonka vuoksi siinä käytettiin myös kaikkia oppimamme saavutettavuuden keinoja tekstityksestä selkokieliseen käsiohjelmaan.

Tiedollinen ja tiedotuksen saavutettavuus - Kulttuurilaitoksen opasteet ja viestintä

Osaprojektissa keskityttiin saavutettavan markkinoinnin keinoihin ja käytäntöihin. Tavoitteena oli myös opastaa kulttuuritoimijoita ja -laitoksia kiinnittämään huomiota saavutettavuuden eri näkökulmiin, muuttaa asenteita saavutettavuutta kohtaan ja lisätä yhdenvertaisuusajattelua taidesisällöissä. Osaprojektin puitteissa järjestettiin kurssitus selkokieleen ja käyttäjäystävälliseen typografiaan mainonnansuunnittelun opiskelijoille sekä valtakunnallinen päätösseminaari kulttuuritoimijoille marraskuussa 2013.

Kulttuurinen saavutettavuus – Animaatio ja elokuva maahanmuuttajien kotouttamisessa

Osaprojektin tavoitteena oli tehdä moniammatillista ja monikulttuurista yhteistyötä maahanmuuttajien sekä animaation, teatterin ja elokuvan opiskelijoiden kanssa. Projektissa tutustuttiin Taide kotouttaa -työryhmän menetelmiin ja YHDESSÄ -yhdistyksen toimintaan. Lisäksi tutustuttiin menetelmiin kohdata ihminen eri kulttuurista. Projektissa järjestettiin työpajoja yhteistyössä animaation, teatterin ja elokuvan koulutuksien sekä maahanmuuttajien kanssa. Työpajojen pohjalta syntyi ideoita animaatiokäsikirjoituksiin ja teatteri-esityksiin.

Esteettömyys

Osaprojektin tavoitteena oli tehdä Turussa sijaitsevista kulttuurilaitoksista esteettömämpiä tekemällä yhteistyössä AMK:n Hyvinvointipalvelut -tulosalueen kanssa esteettömyyskartoitukset Tehdas Teatterille ja Linnateatterille. Fysioterapian opiskelijan opinnäytetyönä tehtävä saavutettavuuspaketti kiertueteattereille valmistuu suunnitelmien mukaan alkuvuodesta 2014. Saavutettavuuspaketti toteutuu ruotsinkielisenä.

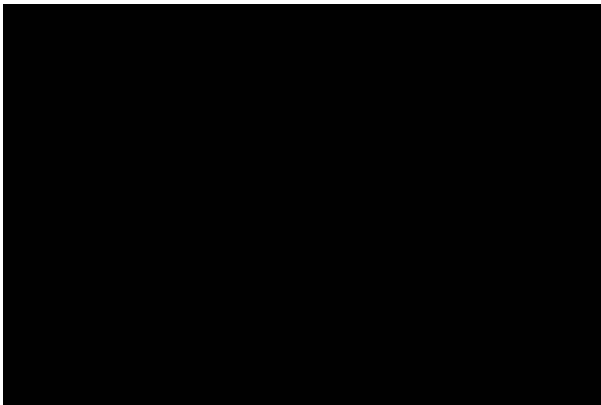
Seuraavissa luvuissa läpikäydään jokainen Kulttuurin saavutettavuus -hankkeen osaprojekti tarkemmin.

Saavutettavuus eri aistien avulla

Pimeä kahvila ja aistityöpajat

Syyskuussa 2012 toteutettiin yhdessä Näkövammaisten keskusliiton kanssa PiméCafé -tapahtuma Taideakatemian Köysiteatteriin. Kyseessä on konsepti, jossa kahvilatila on täysin pimeä ja sekä tarjoilijoina että avustajina tilassa toimivat näkövammaiset. Lisätietoa konseptista löytyy Näkövammaisten keskusliiton sivuilta: <http://www.nkl.fi/fi/etusivu/toiminta/pimecafe>. Pimé Caféssa kävijöillä oli tilaisuus saada omakohtaista kokemusta näkövammaisuudesta ja siitä, miten näköä korvaavat aistit otetaan käyttöön. Kokemus rohkaisi kohtaamaan vammaisia ihmisiä työ- ja muissa elämän tilanteissa. Tilaisuus oli avoin kaikille kiinnostuneille.

Tapahtuma toimi Kulttuurin saavutettavuus -hankkeen avajaistilaisuutena Taideakatemiolla. Pimeän kahvilan lisäksi tilaisuudessa oli pistekirjoitus- sekä työpaja tunto- ja hajuaistityöpaja, joissa pääsi muun muassa tunnistamaan erilaisia tuoksuja ja materiaaleja sokkona.

Tältä näyttää pimeän kahvilan sisällä.

Kuva Näkövammaisten keskusliiton sivulta

<http://www.nkl.fi/fi/etusivu/toiminta/pimecafe> .

Taiteen kokijana näkövammaisen – Moniaistisen taiteen työpaja kuvataiteilijoille

Turun AMK:n kuvataiteen opiskelijoille tarjottiin syksyllä 2012 mahdollisuus osallistua moniaistiseen työpajaan osana opetustaan ja Kulttuurin saavutettavuus -hanketta. Työpajassa tarkasteltiin sitä, miten kuvataide voi olla moniaistisesti saavutettavaa. Kuvataideopiskelijat valmistivat työpajassa kosketeltavaa kuvataidetta.

Työpajassa opiskelijoille tarjottiin moniaistisia materiaaleja teoksen valmistamiseen ja mahdollisuus toteuttaa kuunneltava prosessikuvaus sekä apuvälineitä yleisölle esim. heikkonäköisille suurennuslaseja ja taskulamppuja.

Työskentelyn tuloksena syntyi teoksia, joissa on otettu huomioon se, että kokijana on näkövammaisen henkilö. Valmiit teokset esiteltiin näkövammaisille, joiden antama palaute oli erittäin positiivista. Taideteoksen koskettaminen oli heistä kiehtovaa. Työpajan myötä opiskelijat saivat huomata, että kaikki hyötyvät tiedosta, jota saadaan monien eri aistien avulla. Työpajan myötä opiskelijat pääsivät pohtimaan

myös sitä, voisivatko he tulevaisuudessa toteuttaa näyttelyitä, tilaisuuksia tai tapahtumia, jotka olisivat saavutettavia myös näkövammaisille.

Moniaistinen sirkusesitys TutuT

Sirkustaiteilija Sakari Männistö ohjasi Turun AMK:n Taideakatemia 2. vuosikurssin sirkusopiskelijoille moniaistisen nykysirkusesityksen nimeltä TutuT. Esitys oli osa Taideakatemia Kulttuurin saavutettavuus -hanketta. Esityksen ensi-ilta oli 10.4.2013 Köysiteatterissa. Produktion tavoitteena oli sirkusesityksen vieminen pidemmälle sen normaalista, visuaalisesta olomuodosta moniaistisempaan suuntaan. Sirkuksen omien keinojen lisäksi esityksessä kokeiltiin tekstityksen, kuvailutulkkauksen sekä kuunneltavan käsiohjelman tapaisia apuvälineitä.

Harjoituskauden alussa opiskelijoiden (jotka olivat siis TutuT-sirkusesityksen esiintyjiä) kanssa keskusteltiin saavutettavuudesta. He osasivat hyvin nimetä saavutettavuudeksi esteettömyyden lisäksi muun muassa porrastetut lipun hinnat, moniaistisuuden, selkeän tiedotuksen ja markkinoinnin sekä erilaiset apuvälineet ja niin edelleen. Tämän lisäksi he saivat ennen ensi-iltaa koulutusta muun muassa näkövammaisten opastamisesta sekä palautetta näkövammaiselta katsojalta siitä, kuinka opastamista ja esityksen saavutettavuutta voisi parantaa.

Turun AMK:n Taideakatemia sirkusopiskelijoiden saavutettavuusasenteet olivat kunnossa alusta alkaen. Kuvassa 2. vuosikurssin opiskelijat harjoittelemassa ihmispyramidien tekemistä, taustalla vasemmalla näkyy esityksen ohjaaja Sakari Männistö. Kuva: Kari Vainio

Opiskelijoiden asenteet saavutettavuutta kohtaan muuttuivat produktion myötä entistä positiivisemmiksi. Ohjaajan mielestä saavutettavuus- ja moniaistisuusajattelu ei suinkaan rajannut työtä vaan antoi uusia näkökulmia taiteelliseen työhön.

Jo esitystä suunniteltaessa lähtökohtana oli se, että esitykseen ei tule perinteistä katsomoa, vaan yleisöä liikutellaan esityksen aikana kohtauksesta toiseen, jolloin esiintyjien on mahdollista päästä lähelle yleisöä ja saavuttaa jopa fyysinen kosketus heidän kanssaan. Käytännössä tämä toteutettiin niin, että katsojilla oli käytössään kevyet jakkarat, joita he kuljettivat esityksen aikana mukanaan.

Esityksen edetessä yleisön ylle ja ympärille muodostettiin ihmispyramideja, heidän päänsä päältä kuljetettiin ihmisiä, yleisön ympärillä juostiin ja niin edelleen. Tuloksena syntyi muun muassa lämpötilaeroja, erilaisia juoksun tuomia töminöitä ja rytmejä, jotka yleisö pystyi tuntemaan omassa kehossaan.

Yleisön liikkuttelu ja fyysinen läsnäolo kirvoitti yleisöltä ehdottomasti eniten palautetta sekä puolesta että vastaan.

TutuT-esityksessä esiintyjät tulivat lähelle.

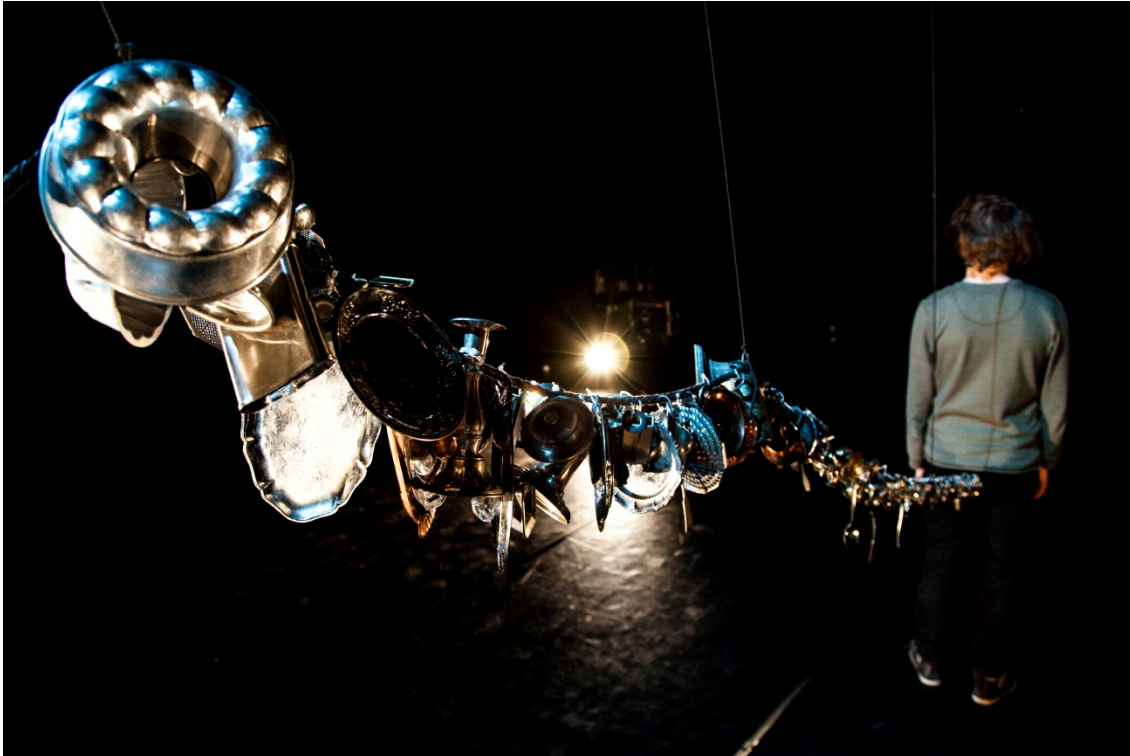
Kuva: Ville Saarikoski

Moniaistinen puvustus

Puvustus sirkusesityksessä on aina käyttäjä- eli esiintyjälähtöistä. Tärkeintä puvustuksessa on, että se mahdollistaa fyysisesti ja turvallisesti sirkusnumeroiden tekemisen. Tästä syystä esimerkiksi paitojen on oltava toisilla hihattomia, jotta käsivarsista saa tukevan otteen pyramidien tekemistä varten, toisissa paidoissa tärkeää, että ne ovat hihallisia ja/tai poolokauluksellisia ihovammojen välttämiseksi ilma-akrobatiaa tehdessä.

Tätä taustaa vasten alkoi myös moniaistisen sirkuspuvustuksen suunnittelu. Lähtökohtana oli, että puvustuksesta tulee myös ääntä ja ilmavirtoja sen lisäksi että se on visuaalisesti näyttävää. Lopulta esitykseen suunniteltiin ja toteutettiin moniaistinen puvustuselementti, "kolinahäntä", joka oli noin viiden metrin pituinen köysi, johon oli kiinnitetty suuri määrä erilaisia metalliesineitä palkintopokaaleista,

kakkumuoteista ja tarjoiluvadeista pieniin vyönsolkiin asti. Häntä oli kiinni toisesta päästään esitystilan katossa ja toisesta päästään se oli kiinnitetty esiintyjän vyötärölle. Kattoripustukset mahdollistivat sen, että häntä pystyi liikkumaan esiintyjän mukana ympäri esitystilaa. Kolinahännästä tuleva ääni oli mahtava – se oli kovaaääninen ja sen aiheuttaman ilmapirran tunsu helposti.

*Esityksen moniaistinen puvustuselementti "kolinahäntä" oli tehty erilaisista metalliesineistä.
Kuva: Ville Saarikoski*

Esityksen äänimaailma

TutuT-sirkusesityksessä käytettiin monipuolisesti erilaisia ääniä, myös tekemisen äänet saivat kuulua reilusti. Äänten korostamiseen käytettiin kontaktimikrofoneja. Niitä kiinnitettiin muun muassa styrox-levyihin, joiden päällä esiintyjät suorittivat käsilläseisontanumeron. Näin saatiin luotua mielenkiintoinen ja harvoin kuultu äänimaailma, jossa esiintyjät haastoivat itsensä miettiessään, minkälaisia ääniä heidän on mahdollista kehonsa avulla tuottaa. Kontaktimikrofonien avulla esityksessä päästiin kuuntelemaan myös esiintyjien nivelien paukkumista.

Kehojen tuottamia ääniä käytettiin hyväksi myös ilman äänenvahvistusta. Esimerkiksi juoksemisen tuoma ääni, kolinahäntä ja sirkusvälineiden tuottamat luonnolliset äänet saivat luvan kuulua ilman taustamusiikkia. Joissakin kohtauksissa käytettiin lisäksi nauhoitettua hälyä, puhetta ja musiikkia.

Äänimaailma vaati paljon kuvailua esimerkiksi näkövammaisille siitäkin huolimatta, että kuunneltavassa käsiohjelmassa oli etukäteen selvennetty esityksen kulkua kohtaus kohtaukselta. Sirkusvälineet kuten cyr-rengas tai tasapainotikkaat eivät kuulu ihmisten arkipäivään, joten niiden tuottama ääni on suurelle osalle yleisöä vieras. Erään näkövammaisen katsojan mukaan uusista äänistä on aina hyötyä sokean arkipäivässä. Uusien äänien kuuleminen auttaa paitsi tunnistamaan niitä, myös harjoittaa ihmisen kuuloaistia. Näin ollen

myös häly ja useat äänet päällekkäin voivat olla näkövammaiselle katsojalle paitsi haasteellisia myös hyödyllisiä.

Styrox-levyihin kiinnitetyt kontaktimikrofonit vahvistivat tekemisen ääniä.

Kuva: Ville Saarikoski

Tekstitys

Kipinä tekstityksen kokeilemisesta esityksessä lähti Kuuloliiton järjestämästä Näyttämötaide saavutettavaksi -seminaarista tammikuussa 2013, jossa tekstityksiä käsiteltiin monesta eri lähtökohdasta. Tekstitystä varten piti ostaa lisää projektoreita, joten kustannukseltaan se oli tämän produktion suurin saavutettavuuden satsaus. Tekstityksen suhteen tarkoituksena oli kunnianhimoisesti heijastaa tekstiä erilaisille pinnoille ja eripuolille salia.

Tekstitystä heijastettiin lavasteena olleeseen pressuun sekä esitystilan seiniin ja lattiaan. Osa teksteistä näkyi vain tiettyyn osaan salia. Lipunmyynnissä tekstityksen näkyvyydestä kerrottiin yleisölle ja pyydettiin asettumaan eturivin keskelle, mikäli tarvetta tekstityksen kunnolliselle näkemiselle on.

Tekstityksen taustana käytettiin muun muassa lavasteena ollutta pressua.

Kuva: Ville Saarikoski

Kuvailutulkkauk

Esitys oli mahdollista tilata kuvailutulkattuna. Käytännössä vain yhdessä esityksessä käytettiin tulkkauk. Esiintyjät ja muu henkilökunta olivat aluksi huolissaan siitä, kuinka paljon kuvailutulkkauk häiritsee tekemistä ja muun yleisön keskittymistä. Tällaista ongelmaa ei kuitenkaan ollut vaan kaikki olivat lopulta tyytyväisiä lopputulokseen.

Kuvailutulkkauk vaatii ammattitaitoa ja kokemusta, jota talon henkilökunnasta onneksi löytyikin. Kuvailutulkkauksen taitavia henkilöitä olisi voinut olla produktiossa useampia, jotta jokaiseen esitykseen olisi saatu tulkkauk mahdollisuus. Tällä kertaa päädyimme ratkaisuun, jossa kuvailutulkkauk oli mahdollista tilata etukäteen. Kuvailuun tarvittavat kuulokkeet ja mikrofonit löytyivät omasta takaa, mutta niitä olisi myös voitu lainata Näkövammaisten Keskusliitosta.

Esityksestä tehtiin kuunneltava käsiohjelma, joka sisälsi kuvailua. Käsiohjelma lähetettiin lipun varanneille näkövammaisille etukäteen ja sen kuuntelu oli mahdollista myös teatteriaulassa ennen esityksen alkamista.

Markkinointimateriaalien saavutettavuus

Markkinointimateriaaleissa pyrittiin selkokielisyyteen ja käyttäjäystävälliseen grafiikkaan. Esitystä markkinoitiin muiden keinojen ohella näkövammaisille tarkoitetun Äänipostin kautta. Käsiohjelmissa oli kuvattu esityksen kulku kohtausten kerrallaan. Siitä selvisi kuvien avulla, millä tavalla yleisöä liikutetaan esityksen mittaan. Esityksissä oli mukavaa huomata, kuinka moni yleisöstä vilkuili käsiohjelmaa esityksen aikana ja seurasi myös sitä kautta esityksen etenemistä.

Käsiohjelmat ja markkinointikirjeet olisi voinut kirjoittaa myös pistekirjoituksella, mutta tällä kertaa TutuT-esityksen kohdalla päädyttiin kuunneltaviin versioihin.

Kohtaus 4

Monologi

Kohtaus 5

Ilma-akrobatiaa kankaassa

Kohtaus 6

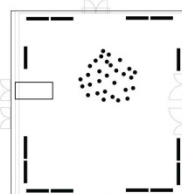
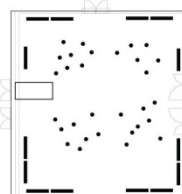
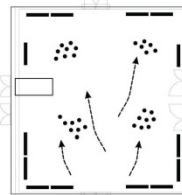
Ihmispysymidit

Kohtaus 7

Monologi

Kohtaus 8

Juoksu

Käsiohjelmassa esitys käytiin läpi sekä kuvin että sanoin. Mustat pisteet kuvaavat yleisön sijoittumista esitystilaan. Grafiikat: Marko Kallela ja Jani Pihlajamaa

Esitystilan esteettömyys

Köysiteatterin ulko-ovet ovat juuri ja juuri määräysten mukaiset, mutta esimerkiksi isolla pyörätuolilla kuljettaessa ne käyvät vähän ahtaiksi. Omissa ei myöskään ole automaattista avaustoimintoa, joten täysin esteetön teatteri ei ole. Teatterin aulassa on kuitenkin esteetön wc-tila.

Itse teatterisalin esteettömyyteen kiinnitettiin erityistä huomiota rakennusvaiheessa. Valoja tai johtoja ei ollut lattioilla, vaan sekä valokalusto että kaiuttimet kiinnitettiin seinille ja kattoon. Valoja suunniteltaessa otettiin huomioon se, että ne eivät häikäise yleisöä.

Valot suunnattiin niin, että ne eivät häikäisseet yleisöä. Tämän lisäksi tilan esteettömyys varmistettiin kiinnittämällä valot ja kaiuttimet kattoon ja seiniin lattian sijasta.

Kuva: Ville Saarikoski.

Esityksen yhteydessä haluttiin kokeilla uusia esiintymispaikkoja ja viedä esitys myös sellaisten katsojaryhmien luo, joille esitykseen tuleminen on mahdotonta. Tässä asiassa tehtiin yhteistyötä turkulaisen Kotikunnaksen vanhainkodin kanssa, jossa opiskelijat kävivät esiintymässä kaksi kertaa.

Kuvataide mielenterveystyössä, Taidelma - monialaista yhteisötaidetta

Kuvataiteen koulutusohjelmassa oleva opintojakso *Yhteisötaiteen työpaja* päätettiin toteuttaa osana Kulttuurin saavutettavuus -hanketta. Tuloksena syntyi Taidelma-projekti, jossa kuvataide- ja toimintaterapeuttiopiskelijat toteuttivat koti-aiheiset yhteisötaidetyöpajat yhdessä mielenterveyskuntoutujien kanssa.

Yhteisötaide oli luonteva toteutustapa työpajassa, jossa haluttiin yhdistää eri koulutusohjelmien toimintaa ja luoda kontakteja eri koulutusohjelmien oppilaiden ja opettajien välillä sekä luoda työelämäyhteyksiä. Toisaalta yhteisötaide oli luonteva metodi opiskelussa, jossa työpajan osallistujaryhmänä olivat mielenterveyskuntoutujat sekä kuvataide- ja toimintaterapiaopiskelijat. Yhteisötaiteessa tekemisen keskiöön nousee vuorovaikutus ryhmän jäsenten välillä sekä itse tekeminen yhdessä kohderyhmän kanssa ja sen ehdoilla. Yhteistyö oli hedelmällistä ja kaikkia osapuolia hyödyttävää, koska ammattiin valmistuttuaan nämä opiskelijat ovat jo opiskeluaikanaan luoneet työelämän kontakteja.

Kuvataiteilijan ammattikenttä on monipuolistumassa. Vapaan taiteilijuuden ohella moni kuvataiteilija toimii kuvataidetta soveltavilla alueilla sekä yhteistyössä eri ammattilaisten kanssa. Yksi merkittävä alue on esimerkiksi kuvataiteilijan työskentely yhdessä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten kanssa erilaisissa yhteisöissä. Asiakkaina voivat olla niin mielenterveyskuntoutujat, lapset, vanhukset tai kehitysvammaiset. Toimintaterapeuttiopiskelijat toimivat koulutuksensa aikana sosiaali- ja terveysalan palvelujärjestelmässä erilaisten asiakasryhmien parissa, mutta yhteistyö kuvataiteilijoiden kanssa on merkittävä lisä ammatillisen osaamisen kentässä.

Taidelma –näyttelyn avajaiset Peltolan hoitokodissa

Kuva: Marika Leinonen-Vainio

Projekti käynnistyi toimintaterapian yliopettaja Tiina Hautalan, Kulttuurin saavutettavuus –hankkeen koordinaattori Marika Leinosen sekä kuvataiteen koulutusohjelman opettajien, Susana Nevadon ja Erika Adamssonin kanssa ideointipalavereilla keväällä 2013. Samalla oltiin yhteydessä asiakastahoihin: ITU ry:n toiminnanjohtajaan ja Turun kaupungin Psykiatrisen klinikan sekä Peltolan hoitokodin henkilökuntaan. Tämän jälkeen päätettiin työpajan toteutustavoista sekä aikatauluista yhdessä eri yhteistyötahojen kanssa.

Opiskelijaryhmät (kuvataide- ja toimintaterapiaopiskelijat) jaettiin kolmeen sekaryhmään, joissa kussakin oli mukana mielenterveyskuntoutujia. Ensimmäisessä ryhmässä yhteistyökumppanina oli ITUry:n asiakkaita, toisessa Peltolan hoitokodin ja kolmannessa Turun kaupungin psykiatrisen klinikan asiakkaita.

Syyskuussa 2013 projekti käynnistyi Turun AMK:n Ruiskadun toimipisteessä opiskelijoiden ja mukana olevien opettajien yhteisenä ideointi- ja luentopäivänä. Luennoilla Tiina Hautala esitteli erilaisia mielenterveyden ongelmia sekä mielenterveysasiakkaan kohtaamista. Kuvataiteen opettaja Susana Nevado taas valaisi luennollaan esimerkkien valossa yhteisötaiteen eri muotoja. Työpajojen teemaksi määräytyi käsite ”koti” tarpeeksi laajana, positiivisena ja inspiroivana aiheena. Tämän jälkeen opiskelijaryhmät tutustuivat aikataulun mukaisesti oman asiakasryhmänsä toimitiloihin ja henkilökuntaan tarkoituksena saada käsitys siitä, missä tulevan työpajan valmis yhteisötaideteos voitaisiin esittää ja työpaja toteuttaa.

Työpajat toteutettiin nelipäiväisenä lokakuussa 2013. Ensimmäisellä tapaamiskerralla ryhmä ideoi ja keskusteli yhdessä siitä, mitä kukin ryhmän jäsenistä haluaisi työpajassa toteuttaa koti-teemaan liittyen. Keskusteltiin myös materiaalitarpeista, hankinnoista ja käytännön järjestelyistä. Tärkeintä kuitenkin oli ryhmäytyminen ja tutustuminen toisiin mm. toimintaterapiaopiskelijoiden suunnittelemien tutustumisleikkien avulla.

Varsinaisilla työpajapäivillä toiminta oli hyvin yhteisöllistä. Ryhmäläiset ratkaisivat yhdessä erilaisia taiteen materiaaleihin ja tekniikoihin liittyviä kysymyksiä, oppivat toisiltaan ja tekivät yhdessä. Taiteelliset lopputulokset eri ryhmissä olivat erilaisia ja määräytyivät ryhmän jäsenten tarpeiden mukaan: Viimeisenä työpajapäivänä esiteltiin yhteisötaidetta aina uusiomateriaalia hyödyntävästä taiteesta yhteisölliseen koti-installaatioon. Viimeisenä päivänä myös keskusteltiin eri ryhmissä työpajan toteutuksesta. Eri asiakasryhmiltä saatiin hyvin positiivista palautetta ja toivottiin kovasti, että yhteisötaidetyöpajat olisivat mahdollisia myös tulevaisuudessa mielenterveyskuntoutujien keskuudessa.

Yksityiskohta Turun psykiatrisen klinikan asiakkaiden kanssa tehdystä koti-installaatiosta.

Kuva: Venla Heinonen

Myös opiskelijoilta kerättiin opintojaksosta palautetta kyselylomakkeella. Samoin opettajat antoivat eri ryhmille kirjallisen palautteensa. Palaute oli hyvin positiivista. Sekä toimintaterapia-, että kuvataideopiskelijat kokivat koulutusohjelmien rajojen ylittävät opinnot erittäin hedelmällisenä. Koettiin, että toisilta opittiin paljon. Kuvataideopiskelijat oppivat ryhmäyttämiseen ja asiakkaan kohtaamiseen liittyviä taitoja. Toimintaterapiaopiskelijat pitivät taas tärkeänä, että saivat tutustua erilaisiin taiteen tekniikoihin ja ilmaisumahdollisuuksiin. Lisäksi tämän yhteisötaidetyöpajan anti voi kantautua tulevaan työelämään. Se oli kokemus aidosta yhteistyöstä eri alojen asiantuntijoiden ja asiakasryhmien kanssa ja loi rohkeutta opiskelijoille toteuttaa vastaavia yhteisöllisiä hankkeita tulevassa ammatissaan.

Taideakatemian opiskelijoiden kanssa tehty yhteistyö opetti paljon, koska alat ovat niin erilaiset. Myös asiakkaiden kohtaaminen rohkealla asenteella mahdollisti vuorovaikutustaitojen vahvistumisen, joka on erityisen tärkeää omassa alassani. Ryhmän tuki oli myös tärkeässä osassa, koska asiakasryhmä ei ollut tuttu ja taiteen tekeminen on minulle aivan uutta.

Toimintaterapeuttiopiskelijan palaute Taidelma- projektista.

Sosiaalinen saavutettavuus – Oopperan uudet yleisöt

Kulttuurin saavutettavuus -hankkeen suurin ja myös hankkeen viimeinen esittävän taiteen kokonaisuus oli *Unissa kaikki oli selkeämpää* -oopperaproduktio. Se oli vahvasti paikallinen tuotanto. Oopperan sävelsi turkulainen säveltäjä Pauliina Isomäki, libretto oli kirjailija Emma Puikkosen käsialaa, kapellimestarina toimi turkulainen Marko Autio ja ohjaajana niin ikään turkulainen Maiju Sallas. Oopperan laulajat ja muusikot olivat paikallisista taidekouluista, Turun AMK:n Taideakatemista sekä Turun Konservatoriosta. Lavastukseen ja puvustukseen osallistuivat varsinaissuomalaiset alan oppilaitokset. Muut yhteistyötahot olivat Turun Mikaelinseurakunta, Turun Kamarioopperafestivaali sekä lukuiset paikalliset musiikin ja näyttämötaiteen freelance-ammattilaiset. Oopperan ensi-ilta oli 5.11.2013 Turun Mikaelinkirkossa.

Ajatus oopperatuotantoon lähti halusta saada sosiaalinen saavutettavuus osaksi Kulttuurin saavutettavuus -hanketta. Osaprojektin pyrkimyksenä oli tavoittaa uusia yleisöä erilaisiin kulttuuritapahtumiin ja erityisesti oopperan pariin sekä tutkia myös markkinoinnin saavutettavuutta. Turun yliopiston musiikkiteiden opiskelija Maikki Säikkä tutki tämän oopperatuotannon myötä oopperan ei-kävijöitä. Kyseessä on hänen pro gradu-tutkimuksensa. Tutkimuksen kohteena oli se, kuinka oopperasta pitäisi viestiä, jotta se koettaisiin kiinnostavaksi.

Ooppera haluttiin tuoda ihmisten arkeen ja elämään ja sen vuoksi se tuotettiin kirkkoon, ihmisten kohtaamispaikkaan. Oopperan teemat olivat moralistis-filosofisia ja uskonnollisia ja kumpusivat eksistentiaalisista kysymyksistä. Kirkko ja seurakunta olivat näin ollen luonteva taho käsitellä näitä teemoja.

Ooppera oli myös hankkeen suurin panostus sekä taloudellisesti että muiden resurssien osalta. Produktion avulla haluttiin sitoa yhteen kaikki hankkeen osaprojektit ja niissä käytetyt saavutettavuuden osa-alueet. Oopperan saavutettavuus nähtiin lisäarvona ja jopa sisällöllisenä tekijänä. Ooppera tekstitettiin suomeksi, sisältömateriaalia tuotettiin verkkoon tutustuttavaksi etukäteen. Myös tiedotus- ja markkinointimateriaali tehtiin saavutettavaksi ja käsiohjelmassa oopperan juoniseloste oli käännetty selkokielelle. Musiikin tiedollinen ja sisällöllinen saavutettavuus tehtiin mahdolliseksi mahdollisimman erilaisille yleisöille. Lisäksi lippujen hinnoittelu oli porrastettu normaali/alennuslippu/henkilökuntalippu –asteikolla ja esityspaikka oli täysin esteetön.

Unissa kaikki oli selkeämpää –ooppera tekstitettiin suomeksi.

Kuva: Kari Vainio

Yleisötyö ja saavutettavuus

Unissa kaikki oli selkeämpää -oopperatuotannon tärkeä painopiste oli yleisötyö. Sen avulla kartoitettiin oopperan uusia yleisöjä ja vietiin oopperatietoutta niille, joille se on musiikin lajeista vieras.

Yleisötyöpajoista vastasivat Turun Taideakatemian teatteri-ilmaisun opiskelijat opettajansa Mervi

Rankila-Källströmin johdolla. Yleisötyöprojekti alkoi infotilaisuudesta, jossa oopperan työryhmä tutustutti opiskelijat sekä yleisemmin oopperaan taidemuotona että käsiteltävänä olevaan Isomäen oopperaan. Sen jälkeen opiskelijat järjestivät työpajoihin osallistuneille ryhmille esi- ja jälkityöskentelytilaisuudet, joiden välissä osallistujat kävivät katsomassa esityksen. Yleisötyöpajoja järjestettiin neljälle eri ryhmälle. Yksi ryhmä koostui seniori-ikäisistä ja loput kolme ryhmää olivat lukiolaisryhmiä. Lopuksi joulukuussa järjestettiin yhteinen yleisötyön purkutilaisuus teatteri-ilmaisun opiskelijoiden, Rankila-Källströmin sekä tuotantoryhmän kesken.

Esityöskentelyosiossa muun muassa oopperan tarinaa käytiin läpi eri tavoin. Osallistujat saivat tutustua oopperan synopsiskeen ja he käydä tarinaa läpi erilaisten musiikkien säestyksellä tutkien siten, mikä on musiikin vaikutus tarinan kerrontaan. Lisäksi keskusteltiin yleisesti oopperasta taidemuotona. Muina menetelminä yleisötyöpajoissa käytettiin muun muassa mielipidejanoja, patsastekniikoita sekä lehtileikkeistä tehtyjä ooppera-aiheisia mood boardoja ja paneelikeskusteluja.

Yleisötyöpajassa valmistuneita mood boardoja.

Kuva: Maikki Säikkä

Purkutilaisuuden perusteella yleisötyöpajat ovat hyvä tapa tuoda teosta lähelle yleisöä sekä tutustuttaa uutta yleisöä eri taidemuotoihin. Koska yleisötyö soveltuu oopperaan taidemuotona hyvin, sitä olisi hyödyllistä tulevaisuudessa sisällyttää myös musiikinopiskeluun erilaisten opiskeluprojektien ohessa.

Markkinointitutkimus

Unissa kaikki oli selkeämpää-opperan markkinointi oli hyvin laajaa. Markkinointivälineinä produktiossa olivat Facebook -sivu, lehdistötiedotteet, Flashmob –esitykset, flyerit, Abribus –julistekampanja sekä tulevaisuutta varten esityksissä jaettavat palautelomakkeet.

Unissa kaikki oli selkeämpää -opperan markkinointitutkimus tapahtui Turun yliopiston musiikintutkimuksen laitokselle aiheesta pro-gradu-työtä tehneen Maikki Säikän avulla. Hän toteutti sähköisen Webropol -kyselyn, jota levitettiin mahdollisimman laajalle. Vastanneista koottiin myöhemmin pienempi ryhmä, joka kutsuttiin teemahaastatteluun. Tutkimukseen etsittiin kaikenlaisia henkilöitä välttämättä minkäänlaista rajausta, ainoana yhdistävänä tekijänä heillä oli se, ettei henkilö ole aiemmin käynyt oopperassa.

Kyselyssä haluttiin kartoittaa syitä siihen, miksi henkilö ei ole käynyt oopperassa, sekä mitkä tekijät mahdollisesti saisi vastaajan kiinnostumaan oopperasta ja lähtemään oopperaan. Lisäksi teemahaastattelussa kysyttiin tarkemmin, minkälaista viestinnän tulisi olla jotta se tehokkaimmin tavoittaisi haastateltavan. Tutkimuksen kohteena oli se, mikä vaikutus tuottajilla, esiintyjillä, esityspaikalla tai toteutuksella on oopperan kiinnostavuuteen. Kyselyn ja haastattelujen tuloksia käytettiin hyväksi markkinointia suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Webropol-kyselyn tuloksissa ensimmäinen huomionarvoinen seikka oli se, että suurin osa vastaajista ei tiennyt Turussa esitettävän oopperaa lainkaan. Viime vuosien suurimpien oopperaproduktioiden mainoskampanjat eivät ehkä lopulta ole olleet kovin näkyviä ja lisäksi kaikesta mainosmateriaalista puuttuu useimmiten kokonaan sana ooppera. *Unissa kaikki oli selkeämpää* -opperan markkinointi- ja tiedotuskampanjassa päätettiin kiinnittää erityishuomiota niihin, jotka eivät entuudestaan lainkaan tiedä mistä on kyse, esimerkiksi asettelemalla sana ”ooppera” näkyvästi mainosmateriaaliin. Tässä yhteydessä huomattiin että kulttuuritapahtumien markkinoinnissa on useinkin puutteita informaation tarjonnassa, mikä vaikeuttaa etenkin uuden yleisön tavoittamista.

Lisäksi useat kyselyyn vastanneista mainitsivat lippujen korkean hinnan syyksi olla menemättä oopperaan, joten päätimme tuotantoryhmässä myydä rajoittamattomasti alennushintaisia lippuja niin kutsutulla sissimarkkinointimetodilla siten, että jokainen kokonaistyyryhmän jäsen markkinoi alennuslippuja tahoillaan hankkien näin yleisöä. Tätä kautta paikalle tulleiden katsojien määrä oli merkittävä vaikka henkilökunta-alennuslippujen markkinointi tapahtui ruohonjuuritasolla. Koska ooppera oli osa Oopperakammari ry:n järjestämää Turun Kamarioopperafestivaalia, myös tämän oopperan kuten muidenkin festivaalin oopperoiden lipunmyynti tapahtui Lippupiste -palvelun kautta. Henkilökuntahintaisen lipun hinnan alennus oli huomattava; Lippupisteen palvelumaksut mukaan lukien kalleimman hintakategorian lippu maksoi 27,50€ kun taas henkilökunnan alennuslippu 10€.

Markkinointi ja hinnoittelun saavutettavuus toimi *Unissa kaikki oli selkeämpää* -opperan kohdalla hyvin. Yleisömäärätavoite saavutettiin jo ensi-illassa, ja niin ikään muutkin näytökset olivat täynnä. Oopperaa esitettiin kolme kertaa ja kokonaisyleisömäärä esityksissä kipusi yli 600:een katsojaan.

Sekä Webropol -kyselyn että teemahaastattelun tuloksista kävi ilmi muun muassa se, että suurin osa vastanneista oletti että tarinasta on mahdotonta saada selvää oopperaan taiteenlajina kuuluvan vaikeasti ymmärrettävän laulutavan takia. Lisäksi vastauksista oli nähtävissä huoli siitä, että

oopperanjuonet ovat kaukana nykyajasta ja siten vaikeaselkoisia. Kulttuurin saavutettavuus -hankkeen puitteissa oopperaan tehtiin tekstitys sekä tuotiin siitä mahdollisimman paljon tietoa etukäteen saataville. Oopperan juonisynopsis oli kolmella eri kielellä (suomi, ruotsi ja englanti) ja libretto kokonaisuudessaan olivat nähtävissä Taideakatemian internet-sivuilla ennen esitysten alkamista.

Tiedollinen ja tiedotuksen saavutettavuus

Taideakatemian saavutettavuushankkeen yksi painopiste oli tiedollinen ja tiedotuksen saavutettavuus. Tiedollisen saavutettavuuden piiriin kuului mm. valtakunnallinen Saavu! seminaari, jossa kulttuuritoimijoita ja -laitoksia opastettiin saavutettavuuden eri keinoihin ja näkökulmiin. Hankkeessa kiinnitettiin huomiota myös tiedotuksen saavutettavuuteen sekä tutkittiin ja kehitettiin saavutettavan markkinoinnin keinoja ja käytäntöjä.

Osaprojektin pyrkimyksenä oli myös muuttaa asenteita saavutettavuutta kohtaan ja lisätä yhdenvertaisuusajattelua taidesisällöissä. Tämä tavoite toteutui koko hankkeen läpi ja yhdisti sen osaprojekteja.

Selkokieli ja käyttäjäystävällinen typografia

Yhtenä Taideakatemian saavutettavuushankkeen osaprojektina oli opiskelijoiden tutustuttaminen selkokieleen ja sen käyttömahdollisuuksiin sekä käyttäjäystävälliseen typografiaan. Tämän puitteissa palkkasimme Satu Itkosen luennoimaan selkokielestä mainonnansuunnittelun opiskelijoille sekä Taideakatemian henkilökunnalle helmikuussa 2012. Päivä oli kaksiosainen niin, että ensin käytiin läpi selkokieltä ja sen jälkeen käyttäjäystävällistä typografiaa Markus Itkosen johdolla. Myöhemmin syksyllä 2013 journalismin- ja kuvataiteen opiskelijoille pidettiin luento saavutettavuudesta ja selkokielestä.

Unissa kaikki oli selkeämpää -oopperan käsiohjelmassa juonitiivistelmä oli tehty selkosuomeksi. Kuva: Venla Heinonen

Selkokieli on suomen kielen muoto, joka on mukautettu sisällöltään, sanastoltaan ja rakenteeltaan yleiskieltä luettavammaksi ja ymmärrettävämmäksi. Se on suunnattu ihmisille, joilla on vaikeuksia lukea tai ymmärtää yleiskieltä. Selkokielessä kirjasinkoko on isompi kuin muussa kirjoitetussa testissä ja rivivälit tekevät tekstin ilmavaksi. Selkojulkaisut ovat lisäksi melko lyhyitä. Selkotekstissä käytetään jokapäiväisiä, yleisesti tunnettuja sanoja ja selitetään vaikeammat, esimerkiksi erikoiskieliset sanat. Asioita myös usein havainnollistetaan esimerkein.

Käyttäjystävällinen typografia tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että teksti on mahdollisimman helppo lukea ja että kirjaimet erottuvat toisistaan vaikeuksista. Näin ollen kapeaa fonttia tulisi käyttää vain isokokoisissa teksteissä, kirjainten sisätila on tärkeä ottaa huomioon ja lisäksi sävykontrastin on oltava tarpeeksi suuri. Lisäksi olisi hyvä, jos tekstiä ei sijoitettaisi kuvan päälle.

Selkokieltä ja käyttäjystävällistä typografiaa pyrimme käyttämään myös muissa Saavutettavuus-hankkeen osaprojekteissa. Esimerkiksi *Unissa kaikki oli selkeämpää* -opperaproduktion käsiohjelmassa ollut juoniseloste toteutettiin selkokielellä ja moniaistisen sirkusesityksen TutuT julisteet ja käsiohjelmat toteutettiin käyttäjälähtöisesti.

Saavutettavat oheismateriaalit

Taideakatemia saavutettavuushankkeessa käytettiin monenlaisia saavutettavia oheismateriaaleja eri yhteyksissä. Saavutettavilla oheismateriaaleilla tarkoitetaan tässä yhteydessä kuunneltavia käsiohjelmia, kohokarttoja ja pistekirjoituksella toteutettuja painomateriaaleja. Lisäksi hankkeen henkilökunta kävi tutustumassa Helsingissä sijaitsevaan Näkövammaisten keskusliiton liris-keskukseen ja siellä sijaitsevaan näkövammaisten kirjapainoon.

Saavu! Seminaari taiteen ja kulttuurin saavutettavuudesta

Taideakatemia saavutettavuushankkeen päätösseminaarina pidettiin valtakunnallinen Saavu! Seminaari. seminaari pidettiin Taideakatemia Köysiteatterissa. Kutsut seminaariin painettiin paperille niin, että toisella puolella kutsua teksti oli painettu musteella ja toisella puolella sama teksti oli pistekirjoituksella. Painotyön toteutti Näkövammaisten kirjapaino. Kutsuja lähetettiin laajasti sekä Turun alueen kulttuuritoimijoille että valtakunnallisesti muun muassa VOS-teattereille (valtionosuusteattereille).

Seminaariin osallistui noin neljäkymmentä kulttuurialan toimijaa ympäri Suomen. Seminaariohjelma koostettiin niin, että saavutettavuuden eri osa-alueet tulivat käsiteltyä mahdollisimman monipuolisesti. Ohjelmassa saavutettavuutta käsiteltiin eri asiantuntijapuheenvuorojen kautta, lisäksi esiteltiin saavutettavuushankkeen tuloksia.

Seminaarissa kuultiin asiantuntijapuheenvuorot Kulttuuria kaikille -palvelun toiminnanjohtaja Rita Paqvalénilta, Näkövammaisten kulttuuripalvelun puheenjohtaja Eija-Liisa Markkula saapui puhumaan oheismateriaaleista kuten koho- ja sanakartoista, Helsingin kaupunginteatterin yleisötyövastaava Mirja Neuvonen puhui yleisötyöstä osana saavutettavuutta ja saavutettavuuden edistämistä ja sen rahoitusta avasi pääsihteeri Tiina Kuoppa, Uudenmaan Taiteen edistämiskeskus. Lisäksi saimme kuulla mielenkiintoisen katsojakokemuksen, kun Päivi Helminen kertoi millaista on olla näkövammaisena

katsomossa. Asiantuntijapuheenvuorojen ohessa esiteltiin Kulttuurin saavutettavuus -hankkeen osaprojektit case-esimerkkeinä.

Seminaari tulkattiin viittomakielelle. Puhumassa on Näkövammaisten kulttuuripalvelun puheenjohtaja Eija-Liisa Markkula.

Kuva: Ville Saarikoski

Seminaarin lounastauolla pidettiin Köysiteatterin aulassa saavutettavuus- ja apuvälinemessut, jossa näytteilleasettajina olivat neuvontakeskus KunnonKoti, SPR:n Kulttuuriystävät, Kulttuurivapaaehtoiset, Näkövammaisten kulttuuripalvelu ja Kulttuuria kaikille -palvelu. Aulassa oli myös saavutettavuushankkeen posterinäyttely ja tietoisuutta erilaisista kuulemisen apuvälineistä esityksessä.

Seminaari oli tulkattu viittomakielelle. Tulkkauksesta vastasi Diakin viittomakielen ja tulkkauksen koulutuksen yhteydessä toimiva opiskelutulkkikeskus DiakOppi.

Kulttuurinen saavutettavuus ja moninaisuus - Kohtaamisia

Syksyllä 2012 pidettiin Taideakatemian eri alojen opiskelijoiden ja opettajien yhteinen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiopäivä. Päivän aikana syntyi idea animaation, teatterin ja elokuvan opiskelijoiden moniammatillisen ja monikulttuurisen yhteistyön tekemisestä yhdessä maahanmuuttajien kanssa. Teatterille, animaatiolle ja elokuvalla on luonteenomaista kertoa tarinaa ja tätä vahvuutta käyttäen lähdettiin tekemään tarinoita yhdessä maahanmuuttajien kanssa. Projektin nimeksi tuli Kohtaamisia.

Yhteistyökumppaneiksi Kohtaamisia-projektiin lähtivät YHDESSÄ-yhdistys sekä Taide kotouttaa-hankkeen Jaetut tarinat (<http://jaetuttarinat.fi/Jaetuttarinat/Tervetuloa.html>). Projektin alkoi siten, että Yhdessä –

yhdistyksen ja Taide kotouttaa –hankkeen jäsenet tulivat kertomaan opiskelijoille toiminnastaan ja tutustuttamaan heitä eri menetelmiin kohdata ihminen eri kulttuurista. Jaettu tarina -työryhmä tutustutti projektiin osallistuvia opiskelijoita matalan kynnyksen harjoituksiin, joissa tarinoita jaettiin mm. piirroksien ja kuvakorttien avulla.

Kumppaneiden avulla syntyi toimintamalli, jossa oli ajatuksena kohdata ja saavuttaa toinen ihminen tarinoiden avulla ja välityksellä. Opiskelijat ja maahanmuuttajayhdistykset järjestivät yhteistyössä työpajoja YHDESSÄ-yhdistyksen tiloissa. Työpajoissa tehtiin juttuja ja kehitettiin tarinoita arkisista tilanteista, joissa ennakkoluulot törmäävät. Lisäksi pidettiin yhteisiä ruokailuhetkiä. Työpajojen tavoitteena oli vieraan tuleminen tutuksi niin, että osapuolet pystyivät saavuttamaan toistensa ajatusmaailman.

Työpajojen avulla saavutettiin kohderyhmätuntemusta, jonka pohjalta syntyi ideoita animaatiokäsikirjoituksiin sekä teatteriesityksiin. Työpajojen jälkeen animaattorit alkoivat työstää piirrosanimaatioita, jotka valmistuvat vuoden 2014 aikana. Teatteriopiskelijat saivat työpajoista kallisarvoista kokemusta sekä menetelmiä ryhmänohjaamiseen. Myös Kohtaamisia -hankkeen elokuva-osuus alkoi syksyllä 2013, jolloin alkoi dokumenttielokuvien aiheiden etsintä yhdessä maahanmuuttajanuorten kanssa.

Animaatio-opiskelija Heta Okkosen hahmosuunnitelma Kohtaamisia -animaatioon.

Kulttuurisen saavutettavuuden ja moninaisuuden osaprojekti koettiin niin onnistuneeksi, että sen pohjalta lähdettiin työstämään uutta rahoitushakemusta sisäasiainministeriön kotouttamisrahastosta (http://www.intermin.fi/fi/ministerio/eu_rahautus/solid-rahastot/kotouttamisrahasto). Vuosien 2014-2015

aikana Turun AMK:n Taideakatemiassa jatkaa Kohtaamisia –rohkeutta maahanmuuttajien työnhakuun taiteen keinoin -hanke, joka on suoraa jatkoa saavutettavuushankkeen kulttuurisen saavutettavuuden ja moninaisuuden osaprojektille.

Esteettömyys

Esteettömyyden osaprojektissa tavoitteena oli edistää Turussa sijaitsevien Kulttuurilaitoksien esteettömyyttä. Yhteistyökumppaniksi saimme AMK:n Hyvinvointipalvelut -tulosalueen toimintaterapiaopiskelijoita, jotka toteuttivat kartoituksen kahteen eri turkulaiseen teatteritilaan, Tehdas Teatteriin ja Linnateatteriin. Esteettömyyskartoitusten avulla teatterit voivat ottaa saavutettavuuden huomioon sekä toiminnassa että markkinoinnissa. Esteettömyyskartoitukset ovat luettavissa esimerkiksi teattereiden internet-sivuilla. Niiden perusteella teatterit pystyvät kartoittamaan tarvetta konkreettisille muutoksille.

Saavutettavuushankkeen yhtenä osana oli saavutettavuuspaketin valmistaminen kiertueteattereille. Kiertueteatterit tekevät esityksiä monesti kouluihin, nuorisotaloihin – tiloihin jotka eivät pääsääntöisesti ole vakituksia yleisöesitystilajoja. Kiertueteatterin saavutettavuuspaketti on ohjeistus siitä miten teatteriryhmä voi edesauttaa erityisryhmien saapumista esitykseen.

Aiheesta kiinnostui vuonna 2014 opintonsa päättävä fysioterapian opiskelija AMK:n Hyvinvointipalvelut -tulosalueelta. Hän tekee kiertueteattereiden saavutettavuuspaketin opinnäytetyönään. Työn suunniteltu valmistumisaika on alkuvuodesta 2014. Saavutettavuuspaketti kiertueteattereille valmistuu ruotsinkielisenä. Siinä neuvotaan kiertäviä teatteriryhmiä mitä tilassa voidaan huomioida esteettömyyden kannalta, mistä vuokrata tarvittaessa esteettömyysvälineitä, mitä apukeinoja esityksen seuraamisen avuksi voidaan tehdä (tekstitykset, tulkkaukset ym.), miten markkinoinnissa ja tiedotuksessa huomioidaan erityisryhmät sekä mitä lisäkustannuksia saavutettavuuden huomioiminen voi tuoda ja mistä niihin voi tarvittaessa hakea rahoitusta. Materiaalista tehdään sähköinen ja painettu opaskirja.

Tulevaisuus

Organisaatiotasolla Taideakatemiassa kartoitetaan nyt mahdollisuutta saavutettavuuskoordinaattorin tehtävien jatkamisesta, jolla turvattaisiin hyvin alkaneiden toimintojen jatkuvuus. Hankkeen aikana luotiin uusia yhteyksiä erityisryhmien liittoihin ja muihin saavutettavuutta edistäviin tahoihin. Yhteistyötä jatketaan näiden tahojen kanssa kulttuurin saavutettavuuden sisältöjen kehittämisessä.

Taideakatemiassa on alkanut kehitystyö uusista palvelutuotteista, joissa saavutettavuus on lähtökohtana tai tärkeänä näkökulmana. Taideakatemia toimii jatkossa kulttuurilaitoksille kuvailutulkkauksen välittäjänä, palvelua ei ole Turun seudulla aikaisemmin ollut. ”Lasten Taideakatemia” kokonaisuuteen on tarkoitus koota opetusharjoitteluna tehtäviä kursseja ja koulutuksia lapsille, joissa päästään harjoittelemaan esimerkiksi musiikkia, teatteri-ilmaisua tai kuvataidetta. Kurssien sisällöissä otetaan huomioon erityisryhmät, ja kehitetään myös heille sopivia sisältöjä. Vuoden 2014 aikana neuvotellaan YLE:n kanssa mahdollisuudesta toteuttaa viittomakielistä lastenohjelmaa televisioon. Toteutus tehtäisiin yhdessä Diakin viittomakielen koulutuksen kanssa.

Myös Taideakatemian opetussisältöihin on syntynyt hankkeen tuloksena suoria jatkumia. Sosiaalisen saavutettavuuden osaprojektin tuloksena yleisötyön kursseja toteutetaan jatkossa. Selkokieltä ja

käyttäjystävällistä typografiaa sisällytetään mainonnan suunnittelijoiden kursseihin. Esitystoiminnan markkinoinnin oheismateriaaleissa kiinnitetään huomiota saavutettavuuteen.

Suoraan hankkeesta syntyi uusia yhteistyöavauksia AMK:n sisällä. Muun muassa kuvataiteen ja terveyden&hyvinvoinnin koulutusten kesken tehty ”kuvataide mielenterveydessä” kurssi jatkuu tulevaisuudessakin.

Saavutettavuuden eri näkökulmat ovat lähteneet elämään myös Taideakatemian opiskelijoiden, tulevien kulttuurialan ammattilaisten, toiminnassa. Esimerkkeinä keväällä 2014 valmistuu teatterin opinnäytetyö, jonka lähtökohtana on sokean tarina. Esityksessä myös yleisö pääsee kokemaan millaista on kun yksi aisteista ei enää toimi. Toimintaterapeutti- ja valokuvaopiskelija puolestaan tekevät opinnäytetyönään havainnollistavan valokuvanäyttelyn esteellisistä paikoista Turussa.

Kulttuurin saavutettavuus -hanke oli työntäyteinen, mutta opettavainen ja paljon mielenkiintoa herättänyt avaus Taideakatemiassa. Taideakatemia tulee olemaan tiennäyttäjänä kehittämässä saavutettavuuden eri näkökulmia yhdessä suomalaisten kulttuuritoimijoiden kanssa.

SAAVU!

Seminaari kulttuurin ja taiteen saavutettavuudesta Turun Taideakatemia Kõysiteatterissa (Linnankatu 56, Turku) to 28.11.2013 klo 10–16.

Turun AMK:n Taideakatemia saavutettavuushankkeen päätõsseminaarin ohjelmassa esitellään hankkeen tuloksia.

Seminaarissa on esimerkkejä saavutettavista näyttämõtaide-esityksistä ja asiantuntijapuheenvuoroja muun muassa saavutettavuuden rahoittamisesta ja yleisõtyöstä.

Tule kuuntelemaan miksi on tärkeää edistää yhdenvertaisuutta kulttuurialalla!

Saavutettavuushanke on jatkoa Turun kulttuuripääkaupunkivuodelle 2011.

Koko ohjelma on luettavissa ja kuunneltavissa osoitteessa www.taideakatemia.turkuamk.fi

Ilmoittaudu seminaariin
venla.heinonen@turkuamk.fi
040 355 0298

Lämpimästi tervetuloa!

Timo Tanskanen
Koulutusjohtaja
Turun AMK:n Taideakatemia

Rahoitusta
saavutettavuustoimiin

Vinkkejä
esitysten
esteettõmyyteen

Uusia
yleisõjã
katsomoihin

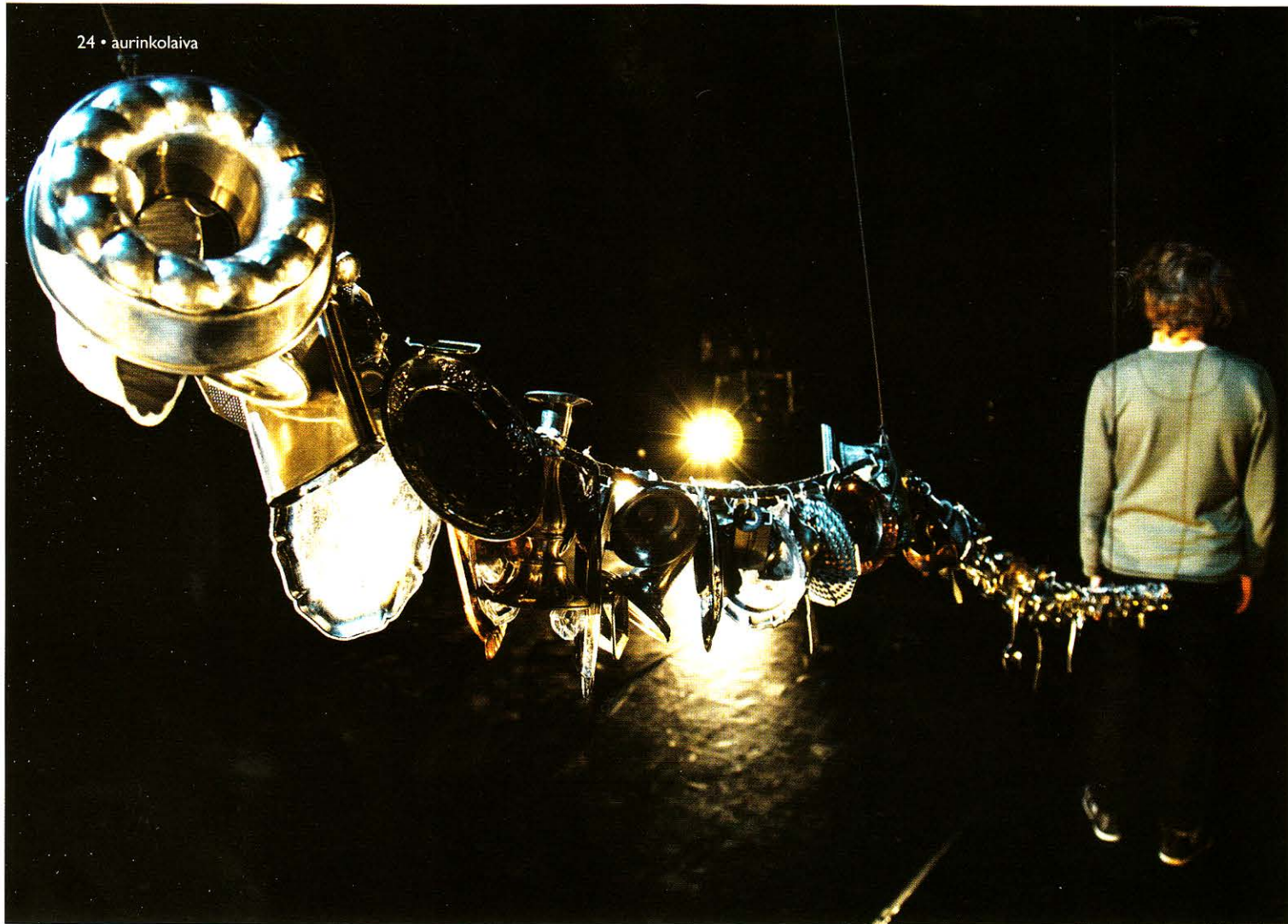

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

www.taideakatemia.turkuamk.fi

TURKU
ÅBO

Saavutettavuus näkyy ja kuuluu Mervi Kuittisen suunnittelemassa TutuT-sirkusesityksen puvustuksessa.

TutuT toi saavutettavuuden taiteelliseen työskentelyyn

SIRKUSTA MONIN AISTEIN

Miltä akrobaatin nivelet kuulostavat? Mitä ääniä puvustus voi tuoda esitykseen? Miltä tuntuu, kun ihmispyramidi rakentuu katsojan yläpuolella? Sirkustaiteilija Sakari Männistö ohjasi moniaistisen esityksen Turun AMK:n Taideakatemian sirkusopiskelijoille. Nykysirkusesitys TutuT tuntuu, näkyy, kuuluu ja tuoksuu.

• teksti: Venla Heinonen ja Carola Rosengren • kuvat: Ville Saarikoski ja Tatu Kantomaa

Saavutettavuus puhuttaa juuri nyt kulttuurialalla, erityisesti näyttämötaiteessa. Turun AMK:n Taideakatemia hallinnoima *Kulttuurin saavutettavuus ja vapaaehtoiset* -hanke lähestyy aihepiiriä vuoden 2013 aikana yhteensä seitsemässä saavutettavuuden osaprojektissa. Yksi niistä oli moniaistisuudesta ammentava nykyesitys TutuT.

Moniaistisuus on läsnä lähes joka esityksessä, vaikka visuaalisuus ja kuuleminen yleensä hallitsevatkin kokemusta. TutuT-esitys toteutettiin erilaista esityskokemusta ajatellen ja moniaistisuutta vietiin pidemmälle. Koettavaksi tuotiin muun muassa ilmapirta ja tuoksut, osaa sirkusvälineistä pääsi koskettamaan ja taiteilijat olivat fyysisestikin hyvin lähellä yleisöä.

– Halusimme tarjoilla yleisölle kokonaisvaltaisen elämyksen, mahdollisuuden nähdä, kuulla ja kokea sirkus. Tunteen siitä, että asioita voi tehdä monella tavalla, niin kuin itselle on mahdollista ja hyvältä tuntuu, Sakari Männistö sanoo.

KOSKETUKSEN JA TUNTEEN KAUTTA
TutuT-produktiossa saavutettavuus oli alusta alkaen osa taiteellista työskentelyä: se ei ollut rajoite, vaan uusia näkökulmia avaava työtap.

– Suunnittelimme sisältöjä muillekin kuin näkö- ja kuuloaistille. Ilmaisulle avautui aivan uusia mahdollisuuksia ja esitysrakenne

hahmottui toisin. Suunnittelu oli ”empatia-lähtöistä”, ja se eteni kosketuksen ja erilaisten fyysisten ja henkisten tilojen kokemisen kautta. Työryhmän tuli olla koko ajan herkillä ja tiedostaa, mitä tunteita näennäisesti pieni teko voi katsojalle tuoda, Männistö jatkaa.

Esityksessä nähty moniaistinen puvustus-elementti oli Turun AMK:n Taideakatemia puvustaja **Mervi Kuittisen** käsialaa.

– Näyttävyyden lisäksi sirkuspuvustuksessa on aina keskityttävä siihen, että esiintyjä pysyy turvallisesti esiintymään pukunsa kanssa. Moniaistisessa esityksessä puvustus ei voi olla vain koriste tai teknisesti toimiva. Paitsi näyttävää, sen pitää olla myös kuuluvaa ja tuntuvaa. Suunnittelemani puvustuselementti on esiintyjälle metallirojusta rakennettu häntä, joka oli äänekkäs, raskas, arvokas, ylväs. Siitä tuli mieleen barokin koristeellisuus, kuvailee Kuittinen.

EI VAIN ERITYSRYHMILLE

Saavutettavuus ei ole vain erityisryhmiä varten. Myös niin sanottu tavallinen katsoja saa esityksestä uudenlaisia elämyksiä. Ohjaaja Sakari Männistö uskoo, että saavutettavuus monipuolistaa katsojakokemuksen:

– Ihmiset kokevat esitykset aina eri tavoin. Ehdotonta totuutta siitä, mikä on hyvää ja mikä on huonoa, tai miten esitys tulisi ymmärtää, ei

– Olen onnenpekka, saan tehdä asioita, joista nautin. Monipuolinen tekeminen ja kokonaisvaltaisuus ovat työvälineitä itsestään selville, sanoo ohjaaja Sakari Männistö.

ole. Ihmisten vastaanottimet ovat erilaisia, aistit ovat auki eri tavoin ja kokemusten kirjo on ehdottomasti rikkaus.

Saavutettava nykyesitys TutuT nähtiin huhtikuussa Taideakatemia Kõysiteaterissa. *Kulttuurin saavutettavuus ja vapaaehtoiset* -hankkeessa tutustutaan tänä vuonna vielä muun muassa kulttuuriseen, tiedotukselliseen ja sosiaaliseen saavutettavuuteen sekä esteettömyyteen.

**HARVINAISTA
HERKKUA**
TutuT-työryhmä sai tärkeää kokijapalautetta jo ennen esityksen ensi-iltaa, kun näkövammaisen Päivi Helminen kävi tutustumassa esitykseen.

Helmiselle sekä kuvataide että esittävä taide ovat läheisiä harrastuksia. Nykysirkusesitys, jossa saavutettavuus ja moniaistisuus oli huomioitu tuotannon kaikissa vaiheissa, kiinnosti häntä erityisesti.

– Saavutettavuutta on se, että järjestelyihin voi luottaa. Esitykseen tuleminen on helppoa ja eri kävijäryhmät on huomioitu. Moniaistisuus osana taiteellista tekemistä onkin jo huomattavasti harvinaisempaa.

– TutuT-esityksessä minua ilahdutti erityisesti äänimaailma: kävijän annettiin kuulla ne äänet, joita tekemisestä tulee. Kiehtova musiikki taas oli selkeästi erillään. Esitys, jossa on jatkuva, hälyisiä äänimattoja on näkövammaiselle raskasta seurattavaa.

Helminen pitää esittävän taiteen seuraamista tärkeänä sekä mielen hyvinvoinnille että näkövammaisen kuntoutumiselle.

– Näkövammaisen pitää harjoittaa aistejaan. Esityksessä aistien sietokykyä ja yhteistyötä voi testata turvallisessa ympäristössä. Taide-elämyksestä saa näin suoraa apua omiin tilanteisiin.

Helmisellä itsellään on niin sanottu näön jäännös, pieni näkökenttä, jonka tarkkuus on huono. Näkövammaisen pääsee harvoin riittävän lähelle esiintyjä, jotta esitystä voisi seurata monipuolisesti.

– Tässä esityksessä hahmot ja liikkeet olivat selkeitä. Lähellä tekeminen ja ilmapirtit tuntuivat, valot eivät häikäisseet. Minun ei tarvinnut ponnistella katsojana. Joskus käyn esityksissä kahdesti; toisen kerran kiikarini kanssa, jotta voin nähdä lisää ja toisin. TutuTkin tulen katsomaan toisen kerran, mutta vain nauttiakseni esityksestä.

KULTTUURI

Kulttuuri-toimitus 02 269 3128, ts.kulttuuri@ts.fi | Länsikaari 15, PL 95, 20101 Turku

Jukka Meristö (vas.), Mirja Lloyd ja Magnus Forsström ovat löytäneet Hoitokoti Peltolan seinällä olevasta Ikkunamatkailua-teoksesta omat lempikohtansa.

Mielenterveyskuntoutujat ja opiskelijat luovat yhteisen teoksen

Kokemus taiteesta kaikkien ulottuville

Turun Sanomat
MINNA LÄMSÄ

Hoitokoti Peltolan ruokalaan kokoontuneiden asukkaiden kasvoilta voi nähdä ylpeyden, kun seinälle ripustettujen verhojen keskelle nostetaan kolme suurikokoista taulua. Yhdessä tauluista komeilee syksyinen maisema, toisessa kuvataan yöllistä tunnelmaa. Kolmannessa taulussa palataan menneeseen kesään: pilvenhattaran vierellä, kirjavan kukkakeden yllä lentelee lintuja ja perhosia.

Mielenterveyskuntoutujat ovat työstäneet yhteisötaideteosta kahden päivän ajan yhdessä Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemiaan kuvataideopiskelijoiden ja Terveys- ja hyvinvointipalvelut-tulosalueen toimintaterapiaopiskelijoiden kanssa. Taidelma-projektin lähtökohdista on ollut kulttuurin viemien mielenterveyskuntoutujien ulottuville.

– Useimmat kuntoutujat eivät kykenisi menemään vieraaseen ryhmään, mutta yhteisötaide mahdollistaa sen, että pääsemme heidän luokseen. Yhteisötaidetta

tekemällä he saavat omakohtaisen kokemuksen siitä, että taide kuuluu kaikille, projektin koordinaattorina toimiva **Mari Leinonen-Vainio** sanoo.

– Tämä on samalla myös ensimmäinen projekti, jossa kaksi eri opiskelijaryhmää tekee yhteistyötä. He ovat saaneet jakaa omaa asiantuntijuuttaan toisilleen. Toimintaterapiaopiskelijat ovat kertoneet kuntoutujien mahdollisista rajoitteista ja kuvataideopiskelijat puolestaan taiteesta, hyvinvointipalveluiden yliopettaja **Tiina Hautala** kertoo.

Projekti on osa Turun ammattikorkeakoulun viime vuonna aloittamaa Saavutettavuus-hanketta, jonka tarkoituksena on edistää taidetarjonnan yhdenvertaisuutta ja saavutettavuutta. Tavoitteena on, että taidetta tehtäisiin siten, että mahdollisimman monenlainen yleisö pääsisi nauttimaan siitä.

Erilaisten projektien kautta pyritään myös siihen, että saavutettavuusajattelu saataisiin juurrutettua osaksi opetusta ja sitä kautta myös osaksi valmistuvien opiskelijoiden ammattitaitoa.

– Teimme aikaisemmin toisen osaprojektin, moniaistisen sirkusesityksen. Sitä tehdessä mietimme, mitä esitykseen voisi tuoda lisää, jotta mahdollisimman moni saisi siitä kiinni. Taiteilija päätyi lopulta siihen, että styrox-levyyn laitettiin mikrofonit, jolloin jokainen yleisöstä kuuli, kun hän akrobatialiikkeitä tehdessään vaihtoi asentoa, Leinonen-Vainio kertoo.

Syyskuun puolella järjestetyssä tapausmisessä opiskelijat ja kuntoutujat suunnittelivat yhdessä, millaisen taideteoksen he halusivat toteuttaa. Tekijöille annettiin täysin vapaat kädet, ainoastaan teemaksi haluttiin määritellä koti.

– Olen aikaisemmin tehnyt Pansion asukkaiden kanssa projektin, jonka teemana oli koti. Mietin tämän projektin alkuvaiheessa, mikä voisi olla sen parempi teema. Koti on erittäin laaja aihe, jonka alle mahtuu paljon, kuvataiteilija ja kuvataiteen lehtori **Susana Nevado** sanoo.

Paikaksi valikoitui hoitokodin ruokala, joka on asukkaiden yhteinen kohtauspaikka.

– Osa asukkaista asuu asuntolassa ja osa itsenäisesti omassa asunnossaan, jolloin ruokala on asukkaita yhdistävä tekijä. Kuntoutujat toivoivat, että he kaikki voisivat nauttia taiteesta käydessään lounaalla tai kahvilla, Leinonen-Vainio sanoo.

Kuntoutujien kanssa työskennelleet kuvataideopiskelijat **Veera Järveläinen** ja **Mirja Hanikka** upottivat pensselinsä maaliin siinä missä muutkin osallistujat. He eivät kokeneet olevansa mukana kuvataiteilijoina vaan tasavertaisina työskentelijöinä.

– Kun työtä tehdään yhdessä, tekeminen ei ole niin lopputuloskeskeistä. Se ei myöskään tunnu niin työltä, vaan on ennemminkin hetkessä olemista, Järveläinen kuvailee.

– Tekeminen on eri tavalla rentoa siihen verrattuna, että tekisin yksin omaa työtäni, Hanikka jatkaa.

Yhteisötaide vaatiikin taiteilijalta kykyä luopua siitä ajatuksesta, että taidetta tehdään yksin. Taiteilijan tulee myös osata laittaa palasia yhteen ja yhdistää ne kokonaisuusiksi.

– Aluksi tosin jännitin sitä, miten osaan toimia, jos eteen tulee jokin tilanne. Jännittäminen oli kuitenkin turhaa. Projekti sujui hyvin luontevasti. Osallistujat olivat todella reippaita ja innostuneita, Järveläinen sanoo.

– Ainoastaan yhteisen ajan löytäminen tuotti vaikeuksia. Täällä työskennellessämme eteen tuli pelkästään positiivisia yllätyksiä, Hanikka naurahtaa.

Projekti myös vahvisti Järveläisen tunnetta siitä, että hän haluaa jatkossakin tehdä vastaavanlaista työtä.

– Pidän tekemisestä, sillä työ tuntui merkitykselliseltä. Vaikka puhumekin hienoilla termeillä, työ on hyvin maanläheistä. Uskon, että minusta voisi olla tähän, Järveläinen pohtii.

Kuntoutujille kaikista tärkeintä on ollut niin ikään itse prosessi. Heistä on ollut mukavaa työskennellä ilman paineita lopputuloksesta.

– Yhteisötaide toimii hyvin toimintaterapian työkaluna, sillä siinä korostuvat samat asiat kuin toimintaterapiassakin, eli vuorovaikutus ja tasavertaisuus. Vielä kun vähän opetellaan lisää tätä tekniik-

kaa, Peltolan toimintaterapeutti **Irina Katajisto-Korhonen** sanoo.

Yhteisötaidepajoja järjestettiin myös yhteistyössä Turun kaupungin psykiatrisen klinikan ja Turun mielenterveysyhdistys Itun kanssa. Psykiatrisen klinikan asiakkaiden työpaja toteutettiin Taideakatemiaan maalausluokassa, jonne valmistui kotiaiheinen tilateos.

– Luokka muistuttaa aivan kotia. Siellä on värikkäitä huonekasveja ja jopa pahvista tehty televisio, Nevado kertoo.

Itu ry:n toiminnan sydän on Hoitokoti Peltolan tavoin ruokala, jonne opiskelijat ja kuntoutujat valmistivat tilateoksia erilaisista tavaroista, kuten oksista, kenistä, kukkaruukuista ja lehdistä. Viimeiset viisitoista vuotta yhteisötaidetta tehnyt Nevado uskoo, että taiteilijan suhde yleisöön on muuttumassa.

– Olemme menossa yhä vahvemmin kohti yhteisötaidetta. Opintosuunnitelmatkin ovat muuttuneet vuosien aikana hyvin paljon, sillä yhteisötaiteen opintoja on tullut runsaasti mukaan. Yhteisötaidetta on opetettava, sillä suuntaus on niin vahva.

Yhteisötaide

- **Taidemuoto, jossa taiteilija tekee taidetta yhdessä yhteisön kanssa, ihmisten ehdoilla ja heitä varten.**
- **Keskeistä on yhteisön osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja esittämiseen.**
- **Taiteen tekijöitä ja yleisöä ei nähdä erillisinä, vaan ne muodostavat samanaikaisesti sekä taiteen tekijän että yleisön.**
- **Taiteilija on tasavertainen muiden kanssa. Hän toimii ohjaajana, tuottajana ja osallistujana.**
- **Toteutetaan yleensä yhteisön keskellä tapahtumina, työpajoina ja projekteina.**
- **Olenaisinta ei ole konkreettinen teos, vaan toiminnan aikana syntyvä prosessi.**

Taideteoksissa on käytetty erilaisia tekniikoita ja materiaaleja, kuten neulahuovutusta, glitteriä, akryyilvärejä, puunlehtiä ja tuolta.

”Vaikka puhummekin hienoilla termeillä, työ on hyvin maanläheistä.”

Poliittinen taide

KOLUMNI

Saako taide olla poliittista? Minusta taide saa ja sen pitää olla poliittista. Tai oikeastaan, se ei voi olla olematta poliittista. Jokaisella teoksella on joka tapauksessa jokin arvomaailma, ja teoksen tekijän on hyvä olla siitä itsekkin perillä. Muutoin muuten hienoon näytelmään tai tauluun saattaa livahtaa viesti, jota tekijä itseään ei allekirjoita.

MONET KIRJAILIJAKOLLEGANI ovat vastanneet, että taidetta ei voi tehdä poliittikan ehdoilla, se johtaa vain huonoon taiteeseen ja huonoon politiikkaan. Niin usein johtaakin.

Mutta samaan lopputulokseen johtaa,

Mike Pohjola

ts.kulttuuri@ts.fi

jos taidetta yrittää tehdä irrallaan politiikasta.

Tällainen politiikkavastainen kirjailija ajattelee seuraavansa inspiraatiotaan ja sitä, mikä on hyväksi kirjalle. Hän voi kirjoittaa vaikka dekkarin poliisimurhasta, jonka tekijöiksi paljastuu maahanmuuttajataustainen jengi. Kirjan lopussa iso osa jengistä välttääsi syytteet, mutta poliisin uunsatsiveli kavereineen kävisi

hakkaamassa jengiläiset.

Jos kirjailija ei olisi hyvin varovainen, hän tulisi siis tehneeksi uunsatsimia ja väkivaltaa yleistävän dekkarin. Ja jos kirjailijan mielestä politiikka ei saa vaikuttaa kirjaan, hän nimenomaan ei ole varovainen, koska ei mieti näitä asioita lainkaan.

POLIITTISEN Ei tietenkään tarvitse tarkoittaa yksisilmäistä. On raivostuttavaa, jos taiteilija on ladannut teokseensa helpoja harjoitusvastustajia, jotka esittävät tyhmiä väitteitä, ja sitten tekijän alter ego pääsee kaatamaan nämä nerokkailla vastaväitteillään.

Toinen esimerkki varsinkin draamassa on, että päähenkilön on opittava jotain, minkä tekijä ja kaikki katsojat jo tietävät. **Aleksi Bardyn** käsikirjoittamasta ja **Do-**
me Karukosken ohjaamasta *Leijonasy-*

dän-elokuvasta pelkäsinkin juuri tällaista: uunsatsi rakastuu naiseen, jolla on tummaihoisen poika. Ajattelin, että elokuvan myötä rasisti oppisi hiljalleen hyväksymään pojan, maahanmuuttajat, homot ja kaiken muunkin. Sitten pariskunta muuttasi yhteen ja loppu!

Yllätyin iloisesti, kun *Leijonasydän* osoittautuikin paljon traileriaan monitahoisemmaksi elokuvaksi, jossa uunsatsi hoitamassa tummaa poikaa on vasta tarinan lähtökohta. En paljasta elokuvan tulevia käänteitä, mutta tekijät eivät päästä henkilöitään helpolla. Kannattaa katsoa.

TAITEEN KOKIJANA teoksen arvomaailma ei kuitenkaan välttämättä haittaa. Anttiin tragedioiden moraalina on aina, että ei pidä kamppailla jumalten määräämää kohtaloa vastaan. Siis kokonainen vapaa-

ta tahtoa vastustava teatterigenre! Silti jotkut noista näytelmistä ovat mahtavia. *Porilaisten marssissa, Marseljeesissa* ja monissa työväenlauluissa ihannoidaan väkivaltaa, sotaa ja murhia, mutta kyllä se musiikin ja sanojen yhteispeli silti elähdyttää.

PS.
Millainen arvomaailma on omassa lempiteoksessasi?

Musiikki on arvomaailmaltaan abstraktimpaa kuin kirjallisuus, mutta entä sitten suoraan itselleni vastakkaiset romaanit? Kaksi lempikirjaani ovat trilogiat *Taru Sormusten Herrasta* ja *Täällä Pohjantähden alla*. Ensimmäinen on teknologiaavastainen, monarkistinen ja rasistinen, toinen vasemmistolainen ja kansallismielinen. Naiskuva kummassakin on täysin olematon. Silti ne ovat todella hyviä ja koskettavia kirjoja.

Taiteen ei pidä olla alisteista politiikalle, mutta se ei voi myöskään elää muusta yhteiskunnasta irrallisessa kuplassa.

Mutta miten lukija, katsoja tai kuulija teoksen tulkitsee, sitä me tekijät emme saa päättää.

Kirjoittaja on kirjailija, yrittäjä ja aktivisti.

KULTTUURI

Kulttuuri-toimitus 02 269 3128, ts.kulttuuri@ts.fi | Länsikaari 15, PL 95, 20101 Turku

Ooppera kuuluu kaikille

Elitistinen, etäinen, kallis ja vaikeasti ymmärrettävä. Oopperaan isketyt leimat ovat pinttynet syvälle monien mieliin. Uusi turkulaisooppera tekee kaikkensa ennakkoluulojen poistamiseksi.

Turun Sanomat
IRMELI HAAPANEN

Säveltäjä **Pauliina Isomäki** kuuntelee korva tarkkana, kun Turun taideakatemia ja konservatorion opiskelijat harjoittelevat Mikaelinkirkossa hänen uutuusoopperaansa *Unissa kaikki oli selkeämpää*.

–Lupaavalta kuulostaa, Isomäki myhäilee.

Ensi-ilta on tiistaina, ja kyseessä on sikäli harvinainen ooppera, että se sijoittuu tämän päivän Suomeen.

–Halusimme tehdä oopperan, joka kertoo omasta elämästämme, Isomäki kuvailee **Emma Puikkosen** kirjoittamaa libretoa.

Unissa kaikki oli selkeämpää kertoo Liisasta, joka nukahtaa 1980-luvulla ja herää nykyaikaan. **Lewis Carrollin** *Liisa ihmemaassa* -teoksesta inspiraationsa saanut ooppera kuvaa niitä muutoksia, joita 20–30 vuodessa on tapahtunut. Esityksessä käydään niin leipäjonoissa, lähiöbaarissa, päiväkodissa kuin Brysselissäkin.

–Oopperoiden sisältöpuoli on usein melkoista höttöä, kevyttä saippua-oopperaa tai raskasta mytologiaa. Haluamme vastata niihin toiveisiin, jotka kaipaavat oopperaan yhteiskunnallisempaa sisältöä, Isomäki sanoo.

ERÄSTÄLLAISEN toiveen esittäjistä on projektiassistentti **Tuomas Alijoki**. Hän ei ole koskaan käynyt oopperassa.

–Markkinointi ei ole ilmeisesti mennyt perille. En ole myöskään aktiivisesti etsinyt oopperaa enkä toisaalta törmännyt vahingossa mihinkään kiinnostavaan, Alijoki perustelee.

Hän osallistui laulaja **Maikki Säikän** pro gradu -tutkimukseen, jossa pohditaan, miten oopperasta saisi kiinnostavamman ajanvietotavan. Turun yliopistoon valmistuvassa tutkimuksessa haastateltavina olivat nimenomaan henkilöt, joilla ei ole kokemusta oopperasta. Vastauksia tuli 77.

–Suurin ja hämmäntävin yllätys oli, että melkein kaikki vastaajat luulivat, ettei Turussa ole mahdollista nähdä oopperaa. Kuitenkin juuri kyselyn aikaan keväällä lehdessä oli iso juttu Åbo svenska teaterin, Turun musiikkijuhlien ja Turun filharmonisen yhteisesti tuottamasta *Figaron häistä*, Säikkä kummastelee.

Vastauksista nousivat esiin myös yleiset ennakkoluulot.

–Pelko, ettei ymmärrä ja ettei laulusta saa selvää. Osa vastaajista myös vastusti oopperalle myönnettävää julkista tukea. Suurin osa kuitenkin ilmoitti, ettei ooppera vain kuulu omiin aktiviteetteihin.

TUOMAS ALIJOELLA ei ole periaatteessa mitään oopperaa vastaan. Musiikki on kitaraa soittavaa nuorta miestä aina kiinnostanut, ja myös kirjallisuus kuuluu harrastuksiin.

Olli Korhonen (vas.) käy oopperassa parikymmentä kertaa vuodessa. Tuomas Alijoki saa elämänsä ensimmäisen oopperakokemuksen ensi viikolla.

Päiväkotilapsikin (Sinikka Päivinen) pääsee ääneen turkulaisessa uutuusoopperassa.

Oopperaa Turussa

■ **Turun kamariooppera-festivaali 1.–5.11:**
Valkoinen ruusu pe 1.11. klo 19, la 2.11. klo 19, su 3.11. klo 15
TehdasTeatterissa, Verta! – Veristinen oopperaimpro la 2.11. klo 20
Taideakatemian Köysi-teatterissa, **Turing Machine** su 3.11. klo 18
Taideakatemian Köysi-teatterissa, **Vita Damen – kamariooppera lapsille ja nuorille** ma 4.11. klo 9.30 ja 18
Turun seudun musiikkiopiston juhlasalissa, **Unissa kaikki oli selkeämpää** ti 5.11. klo 19
Mikaelinkirkossa.

■ **Turun taideakatemia:**
Unissa kaikki oli selkeämpää pe 8.11. klo 19 ja la 9.11. klo 19
Mikaelinkirkossa.

■ **Figaron häät** ma 16.12. klo 19, ke 18.12. klo 19, la 21.12. klo 14
Åbo svenska teaterissa.

■ **Turun oopperataide:**
Salapoliisiooppera 16.1.–13.2.2014
Sigynsalissa.

”Halusimme tehdä oopperan, joka kertoo omasta elämästämme.”

Pauliina Isomäki

Kovien arvojen, pinnallisuuden ja raadollisuuden tiivistymä Pekka Mainos (Akseli Vanamo) kietoo Liisaa (Annika Leino) pauloihinsa Unissa kaikki oli selkeämpää -oopperassa.

kolme ja puoli miljoonaa ihmistä, jotka eivät ole ikinä käyneet oopperassa. Eivät he silloin voi myöskään tietää, mitä se on.

Korhosen mielestä myös oopperan väittäminen kalliiksi on puppua.

–Moniin oopperoihin pääsee halvemmalla kuin jonkun iskelmälaulajan joulukonserttiin. Sekin on puppua, että oopperaan pitäisi pukeutua jotenkin erityisesti. Olen nähnyt jopa rantatousut oopperassa Prahassa, ja Milanon La Scalaan italialaiset naiset tulivat toppatakeissa ja tunkivat

–Viime vuosina klassinen musiikki on alkanut kiinnostaa enemmän. Olen kuunnellut sitä lasteni kanssa, ja he ovat selvästi keskittyneempiä kuunnellessaan klassista kuin populaaria musiikkia, Alijoki kertoo.

Oopperasta Alijoelle tulevat mieleen ensimmäisenä italialaiset klassikot, joita hän ei koe itselleen tarkoitetuiksi.

–Kaipaen jotain nykyaikaisempaa, sillä olen kiinnostunut yhteiskunnallisista asioista. Käsitkseni on myös, että ooppera on kallista ja tehty jotenkin rajatulle ihmisjoukolle, että se ei ole populääriä eikä arkipäiväistä.

Ensi viikolla Alijoki pääsee tarkistamaan käsityksensä. Palkkioksi Säikän tutkimukseen osallistumisesta hän saa liput *Unessa kaikki oli selkeämpää* -oopperaan.

–Sen nykyaikainen sisältö ja esitysmiljöö kiinnostavat. Olen itse asiassa odottanut tätä innolla kevästä asti.

Alijoki arvelee, että haastattelututkimuksen kaltainen osallistava markkinointi saataisi herättää hänen huomionsa jakossakin. Myös sosiaalinen media sekä ystävän tai läheisen suositus voisivat toimia innoittajana. Samoin se, jos esiintymässä on tuttuja tai häntä kiinnostavia bändejä. Alijoki madaltaisikin oopperan ja rockmusiikin välistä kynnystä.

–Oopperaa voisi tuoda esimerkiksi turkulaisille rockfestareille, hän ehdottaa.

UNISSA KAIKKI oli selkeämpää -oopperassa hyödynnetään Säikän tutkimusta, joka on osa Taideakatemia kulttuurin saavutettavuushanketta.

–Esimerkiksi julisteissamme on suurimmalla sana ooppera, että lajityyppi käy varmasti selväksi. Olemme myös markkinointeet esitystä flash-mobeilla Hansa-korttelissa ja Skanssissa viime viikolla. Lisäksi lippujen hinnat pidetään kohtuullisina, Säikkä kertoo.

Haastatteluista kävi ilmi, että ihmisten mielipiteet ja kaudutvat sen suhteen, halutaanko nähdä klassikoita vai ajankohtaisia aiheita.

–Sen sijaan melkein kaikki vastaajat sanoivat odottavansa visuaalisesti hienoa katsomiselämystä. Monet myös kaipasivat juhlavaa fiilistä. Mikaelinkirkossa puitteiden pitäisi ainakin olla kunnossa.

Säikän mielestä oopperoista saa enemmän irti, jos teoksen tutustuu etukäteen.

–Informaation saaminen pitäisi tehdä mahdollisimman helppoksi, olipa kyseessä kan- taesitys tai klassikko. Taideakatemia kotisivulla internetissä on luettavissa *Unissa kaikki oli selkeämpää* -oopperan synopsis, ja sinne tulee myös koko libreto. Ja vaikka ooppera on suomenkielinen, esityksissä on myös tekstitys, jotta katsojat pysyvät seuraamaan paremmin tapahtumien kulkua. Lisäksi käsi-ohjelma on tarjolla myös selkosuomeksi.

ne esityksen ajaksi tuolinsa alle.

YMMÄRRYSTÄ KORHOSelta saavat ne, joita ärsyttää, ettei oopperan sanoista saa selvää.

–Se on totta. Ja jos kyse on sopraanosta, aina ei saa edes kielestä selvää. Olen toivonut monesti, että oopperoihin saataisiin tekstitys silloinkin, kun esityskieli on suomi.

Sekin on Korhosen mukaan totta, että oopperoiden libretot ja juonet ovat usein lapsellisia. –Ne kannattaa unohtaa, ja antaa esityksen viedä.

Ennakkoluulot romukoppaan

Turun Sanomat

Turkulainen tutkija **Olli Korhonen** luonnehtii itseään oopperabongariksi.

–Olen harrastanut oopperaa vähän yli 30 vuotta enempi tai vähempi tosissani. Viime vuosina olen käynyt oopperassa keskimäärin 20 kertaa vuodessa, hän kertoo.

Oopperaherätyksen hän sai 1980-luvun alussa Kansallis-oopperassa esitetyistä **Aulis Salisen** *Punaisesta viivasta*.

–Se, miten **Taru Valjakka** ja **Jorma Hynninen** siinä vetelivät, oli vaikuttavaa. Se ei varmaan-kaan ollut ensimmäinen näkemäni ooppera, mutta se oli ensimmäinen, jonka olen kirjannut papereihin.

Ennen oopperaa Korhonen oli käynyt sadoissa konserteissa pikkupojasta saakka.

–Minulla kiinnostus oopperaankin lähtee yksinomaan musiikista.

KORHOSELLE Kelpaa lähes minkäläinen ooppera tahansa.

–Nyrkkisääntönä voi sanoa, että säveltäjänimistä **Verdi** ja **Puccini** ovat suosikkejani. Hienoja oopperoita on kyllä **Wagnerilla** ja **Mozartillakin**. Klassikoista pidän enemmän kuin moderneista, mutta on niissäkin oma viehätys.

Korhonen kertoo käyvänsä katsomassa suurin piirtein kaikki oopperat, joita esitetään järkevän etäisyyden päässä Turusta.

Ulkomaille hän ei sentään matkusta oopperoiden perässä, mutta matkoilla hän pyrkii aina

käymään myös oopperassa.

–Olen käynyt oopperassa kymmenessä maassa Australian Sydneyä ja Argentiinan Buenos Airesia myöten, mutta esimerkiksi Metropolitin ja Covent Garden ovat edelleen käymättä. Myöskään Venäjällä en ole nähnyt oopperaa, balettia kyllä.

Seuraavaksi Korhosella ovat vuorossa Turun kamariooppera-festivaalilla esitettävät *Valkoinen ruusu* ja *Unissa kaikki oli selkeämpää* sekä Tampereen musiikkiakatemia *Hulltion tie*.

OOPERAKONKARIN MIELESTÄ ennakkoluulot olisi syytä heittää romukoppaan viimeistään nyt.

–Oopperaan ei kannata suhtautua liian juhlallisesti, eikä rimaa pidä keinotekoisesti nostaa. Ei oopperaan meneminen ole sen kummempaa kuin teatteri- tai kaupunginorkesterin konserttiin meneminen.

Oopperaa pidetään perinteisesti elitistisenä taiteenlajina, mutta Korhosen mukaan väitteelle ei ole katetta.

–Suomesta löytyy varmaan